

“ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНОЇ УЧАСТІ ЖІНОК
В КЕРІВНИХ СТРУКТУРАХ ПАРТІЙ
Є НЕОБХІДНОЮ УМОВОЮ ДЛЯ ПІДТРИМАННЯ
ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В ПАРТІЯХ
І, ЯК РЕЗУЛЬТАТ, В СУСПІЛЬСТВІ В ЦІЛОМУ.”

РОЗШИРЕННЯ ПРАВ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ ЖІНОК З МЕТОЮ ПОСИЛЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

РОЗШИРЕННЯ ПРАВ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ ЖІНОК З МЕТОЮ ПОСИЛЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

ПОСІБНИК З ПЕРЕДОВОЇ ПРАКТИКИ
ЩОДО СПРИЯННЯ УЧАСТІ ЖІНОК
У ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ

Програма розвитку ООН
Бюро з питань політики розвитку
One United World Plaza
New York, NY, 10017 USA
тел. +1 212 9066305

Додаткова інформація:
www.undp.org/governance

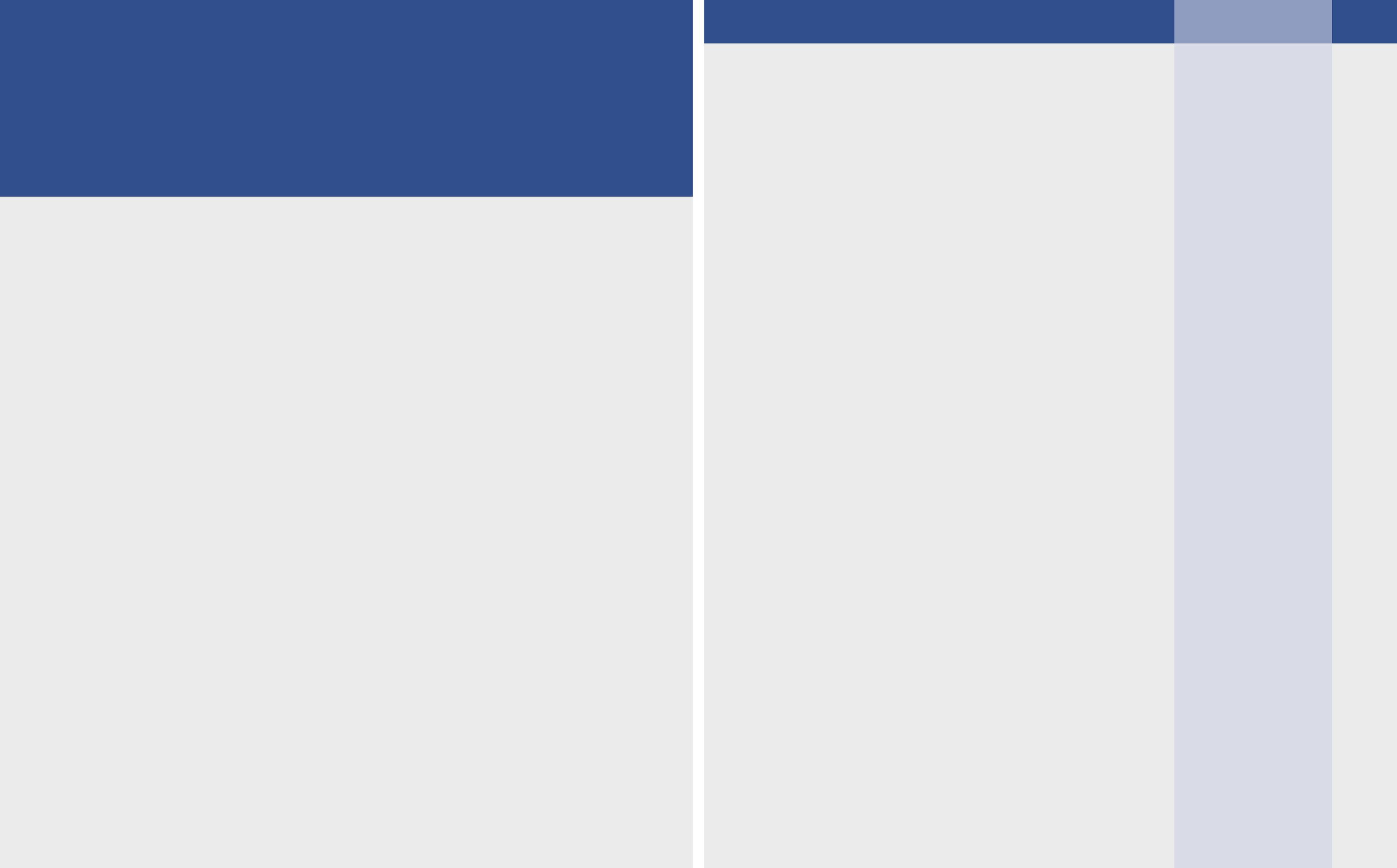
Національний демократичний
інститут
455 Massachusetts Ave, NW, 8th Floor
Washington, DC 20001-2621
тел. +1 202 728 5500

Додаткова інформація:
<http://www.ndi.org>

ISBN 978-0-9848059-0-7

9 780984 805907

КОРОТКИЙ ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ ПУНКТІВ ДЛЯ ЗАОХОЧЕННЯ УЧАСТІ ЖІНОК У ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

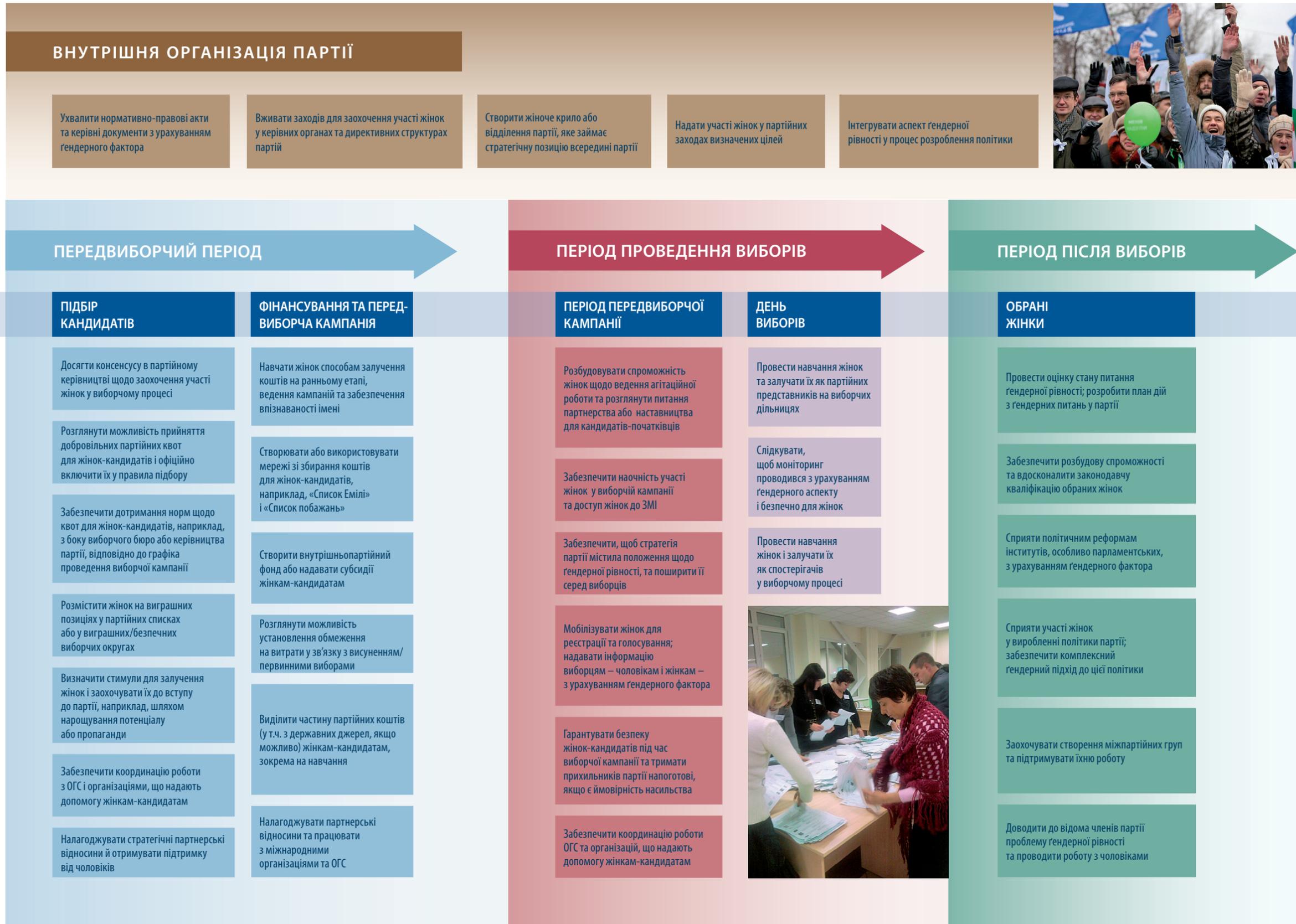

РОЗШИРЕННЯ ПРАВ
ТА МОЖЛИВОСТЕЙ
ЖІНОК З МЕТОЮ
ПОСИЛЕННЯ
ПОЛІТИЧНИХ
ПАРТІЙ

ПОСІБНИК З ПЕРЕДОВОЇ ПРАКТИКИ
ЩОДО СПРИЯННЯ УЧАСТІ ЖІНОК
У ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ

Національний
демократичний
інститут

2011
Програма
розвитку
Організації
Об'єднаних
Націй

Програма розвитку ООН
Національний демократичний інститут

РОЗШИРЕННЯ ПРАВ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ ЖІНОК З МЕТОЮ ПОСИЛЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

ПОСІБНИК З ПЕРЕДОВОЇ ПРАКТИКИ
ЩОДО СПРИЯННЯ УЧАСТІ ЖІНОК
У ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ

ПРОВІДНИЙ АВТОР

Джулі Баллінгтон

СПІВАВТОРИ ТА АВТОРИ ПРАКТИЧНИХ ПРИКЛАДІВ

Ренді Девіс

Мірея Ріт

Лінкольн Мітчел

Керол Ньйоки

Елісон Козьма

Елізабет Поулі

РЕДАКТОР

Мануела Поповічі

ДИЗАЙН

Suazion, Inc.

ОБКЛАДИНКА

Адам Роджерс,

ФКР ООН

ДРУК

Graphics Service

Bureau, Inc.

ПОДЯКА

ПРООН та НДІ хотіли б висловити подяку всім, хто сприяв випуску цього документа.

Видати цю роботу вперше запропонували Вінні Б'ян'їма, Ренді Девіс і Крістін Хафферт, і їхній неоціненний внесок допоміг втілити цю ідею в життя.

Основні дослідження та їх короткий виклад, які подані в даному документі, були проведені і підготовлені Лінкольн Мітчелл за участю Міреї Ріт, Елізабет Поул, Керол Ньйоки та Мерілін Ачірон. Завдяки Джулі Баллінгтон робота побачила світ.

Відгуки та коментарі люб'язно надали Зукі Біверс, Шарі Брайан, Друде Далеруп, Ренді Девіс, Кевін Дево, Саймон Алексис Фінлі, Джеральдін Фрейзер-Молекеті, Крістін Хафферт, Орен Іпп, Лінда Магауйр, Сьюзан Маркхем, Мірея Ріт, Карміна Санчіс Рускас, Крістен Семпл, Луїза Сперл і Кен Уоллак.

Ми вдячні всім тим багатьом особам, які дали інтерв'ю, приділили час і поділилися знаннями для підготовки всіх практичних прикладів, а також усім місцевим та регіональним співробітникам НДІ, які надали допомогу в проведенні досліджень на місцях. Ми вдячні співробітникам національних бюро ПРООН та НДІ за допомогу в оформленні практичних прикладів.

Жовтень 2011

ISBN: 978-0-9848059-0-7

© Програма розвитку ООН, Національний демократичний інститут. Всі права захищені. Ця публікація або її частини не можуть бути відтворені, зберігатися у відтвореному стані в будь-якій системі або передаватися в будь-якій формі або будь-яким способом – електронним, механічним, фотокопіювальним або будь-яким іншим – без попереднього дозволу Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй.

Погляди, результати аналізу та рекомендації, що містяться у цьому документі, не обов'язково відображають точку зору Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй або її Виконавчої ради чи її держав-членів. Усі права захищені.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА (ПРООН)	II
ПЕРЕДМОВА (НДІ)	III
СКОРОЧЕННЯ	IV
РОБОЧЕ РЕЗЮМЕ	1
ВСТУП	7
I. ВНУТРІШНЯ ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ	13
СТВОРЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ОСНОВИ ДЛЯ ҐЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ	13
ОСНОВНІ ПИТАННЯ	13
ЗАСТОСОВУВАНІ СТРАТЕГІЇ	15
II. ПЕРІОД ДО ВИБОРІВ	19
ПІДБІР ТА ВИСУНЕННЯ КАНДИДАТІВ	19
ОСНОВНІ ПИТАННЯ	19
ЗАСТОСОВУВАНІ СТРАТЕГІЇ	23
ФІНАНСУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ І ВИБОРЧИХ КАМПАНІЙ	26
ОСНОВНІ ПИТАННЯ	26
ЗАСТОСОВУВАНІ СТРАТЕГІЇ	27
III. ПЕРІОД ВИБОРІВ	31
ПРОВЕДЕННЯ ПЕРЕДВИБОРЧОЇ КАМПАНІЇ ТА ПІДГОТОВКА ДО ВИБОРІВ	31
ОСНОВНІ ПИТАННЯ	31
ЗАСТОСОВУВАНІ СТРАТЕГІЇ	32
IV. ПЕРІОД ПІСЛЯ ВИБОРІВ	37
ВРЯДУВАННЯ З УРАХУВАННЯМ ҐЕНДЕРНИХ АСПЕКТІВ	37
ОСНОВНІ ПИТАННЯ	37
ЗАСТОСОВУВАНІ СТРАТЕГІЇ	38
ВИСНОВОК	43
ВИНОСКИ	45
ДОДАТКИ	47
ДОДАТОК 1. АНАЛІЗ ПРАКТИЧНИХ ПРИКЛАДІВ	47
ДОДАТОК 2. КРАЇНИ, ДЕ 30% ЖІНОК Є ДЕПУТАТАМИ ПАРЛАМЕНТУ, ТА ПРИКЛАДИ КВОТ	50

ПЕРЕДМОВА (ПРООН)

Гендерна рівність і розширення прав та можливостей жінок – це не просто питання дотримання прав людини, це обов'язкова умова забезпечення всебічного, справедливого та сталого розвитку. Участь жінок в політичному житті є найважливішим фактором у досягненні цих цілей, а політичні партії – одні з найважливіших інституцій, які підтримують цю участь і сприяють їй. Жінки займають лише менш ніж 20% місць у парламентах країн світу; тож очевидно, що політичним партіям слід працювати більше в напрямку розширення політичних прав та можливостей жінок і їм необхідно допомагати в цій роботі.

У світовому масштабі, незважаючи на те, що сорок п'ятдесят відсотків членів партій становлять жінки, вони посідають лише близько десяти відсотків керівних посад у цих партіях. Забезпечення рівної участі жінок у керівних органах партій є необхідною умовою для заохочення гендерної рівності в партіях і, як результат, у суспільстві загалом.

За півтора року Програма розвитку ООН (ПРООН) та Національний демократичний інститут (НДІ) зібрали 20 конкретних прикладів діяльності політичних партій у напрямку розширення можливостей жінок. Спираючись на ці та інші приклади, ПРООН та НДІ визначили конкретні кроки, які політичні партії можуть зробити з метою створення сприятливих умов для залучення жінок до політичного життя. Ця публікація, *«Розширення прав та можливостей жінок з метою посилення політичних партій: посібник з передової практики щодо сприяння участі жінок у політичному житті»*, є результатом вищезгаданого дослідження й містить чіткі та цілеспрямовані варіанти реформування політичних партій.

Цей Посібник – перший у своєму роді, його мета – визначити та класифікувати заходи, що їх політичні партії можуть уживати для підтримання участі жінок на різних етапах виборчого циклу, зокрема у періоди до та після проведення виборів.

Посібник орієнтований на членів політичних партій, зокрема, на тих, які обіймають керівні посади, а також на організації громадянського суспільства та активістів, які виступають за гендерну рівність. Він також спрямований на те, щоб заохотити політичні партії та союзи у глобальному масштабі до включення положення про гендерну рівність до своїх статутів та користування ним як нормою у своїй роботі.

Зрештою, у Посібнику подані цінні рекомендації тим міжнародним організаціям та агенціям розвитку, які в рамках своїх програм надають допомогу політичним партіям з питань участі жінок у політичному житті.

Тільки тоді, коли жінки мають реальне право голосу в усіх владних інституціях, від політичних до державних, у приватному секторі та громадянському суспільстві, вони на одному рівні з чоловіками можуть брати участь у суспільному діалозі та впливати на рішення, які визначають їхнє власне майбутнє та майбутнє їхніх сімей, суспільств і народів.

Хелен Кларк
Адміністратор
Програми розвитку ООН

ПЕРЕДМОВА (НДІ)

Політичні партії є основним та найбільш безпосереднім механізмом, за допомогою якого жінки можуть отримати доступ до виборних посад і політичного лідерства, тому структура, політика, практика і цінності політичних партій мають глибокий вплив на рівень участі жінок у політичному житті своєї країни.

Ті партії, які серйозно ставляться до питання участі жінок у політичному житті, мають перевагу сильнішої позиції на виборах, доступу до нових груп виборців і міцніших взаємовідносин зі своїми виборцями. Крім того, партії, які можуть створювати нові обличчя та генерувати нові ідеї, зберігають свій життєствердний та сповнений енергії образ навіть в умовах низької активності виборців. Деякі результати є вагомими, деякі – ледь відчутними, деякі досягаються лише поступово, але в будь-якому разі політичні партії залишаються у грі.

Політичні партії виграють, коли жінки не тільки беруть участь у виборчих процесах і процесах управління, а й впливають на них. Зусилля щодо штучного збільшення кількості жінок, залучених до політичного життя, які не забезпечують їм ані реального якісного впливу в партіях, ані повноваження щодо ухвалення рішень, навряд чи принесуть нові чи прямі вигоди. Типовими прикладами таких заходів є: жіночі відділення партій, які не мають ані законних повноважень, ані впливу; відбір так званих жіночих тимчасових позицій у списках кандидатів; зміщення жінок на другорядні ролі після виборів; балотування жінок-кандидаток в округах, де ймовірність обрання практично відсутня; зняття жінок з конкурентоспроможних позицій у списках кандидатів в останній момент.

Натомість у демократичному світі однією з домінуючих тенденцій є посилення ролі жінок – рух до демократичного врядування на засадах паритетності та рівності статей. Охоплення традиційно недостатньо представлених груп, таких як жінки, тепер вважається мінімальною нормою для демократичного функціонування політичних партій і для законодавчих органів, у рамках яких вони діють.

Цю публікацію, «*Розширення прав та можливостей жінок з метою посилення політичних партій: посібник з передової практики щодо сприяння участі жінок у політичному житті*», побудовано так, щоб політичні партії та ті, хто працює з політичними партіями у розширенні можливостей участі жінок у політичному житті, знайшли стратегії для використання в усьому виборчому циклі, а також для всіх ролей у політичних партіях. Надавати сприяння можна не тільки жінкам-кандидатам, а й жінкам-членам партій, керівникам і посадовим особам.

Вже понад 25 років Національний демократичний інститут працює з більш ніж 720 політичними партіями та організаціями у понад 80 країнах задля створення сприятливого політичного середовища, в якому чоловіки та жінки могли би брати активну участь у демократичному процесі. Ми сподіваємось, що цей Посібник зробить свій внесок у цю роботу.

Кен Уоллак
Президент
Національного демократичного інституту

СКОРОЧЕННЯ

АНК (ANC)	Африканський національний конгрес, ПАР
БДІПЛ (ODIHR)	Бюро ОБСЄ з демократичних інститутів і прав людини
БДП (BJP)	Партія «Бхаратія джаната», Індія
ДП (MP)	депутат парламенту
ДПБІ (PDIP)	Демократична партія боротьби, Індонезія
«Емілі» (EMILY)	«Ранні гроші працюють як дріжджі»
КЛДЖ (CEDAW)	Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок
МІДСВ (IDEA)	Міжнародний інститут демократії та сприяння виборам
МПС (IPU)	Міжпарламентський союз
МРІ (IRI)	Міжнародний республіканський інститут
НДІМО (NDI)	Національний демократичний інститут міжнародних відносин
НДПК (NDP)	Нова демократична партія, Канада
НХП (PPC)	Народно-християнська партія, Перу
ОАД (OAS)	Організація американських держав
ОБСЄ (OSCE)	Організація з безпеки та співробітництва в Європі
ОГС (CSO)	організація громадянського суспільства
ОУВ (EMB)	орган управління з проведення виборів
ПГД (PAC)	Партія громадянської дії, Коста-Ріка
ПДР (PRD)	Партія демократичної революції, Мексика
ПКД (CDP)	Партія «Конгрес за демократію», Буркіна-Фасо
ПНД (PAN)	Партія національної дії, Мексика
ППД (BPfA)	Пекінська платформа дій
ППС (PPS)	Партія прогресу і соціалізму, Марокко
ПР (PR)	Республіканська партія, Бразилія
ПРООН (UNDP)	Програма розвитку ООН
ПСР (SRP)	Партія Сам Райнсі, Камбоджа
ПСХЕ (PUSC)	Партія соціал-християнської єдності, Коста-Ріка
СІЖ (SIW)	Соціалістичний інтернаціонал жінок
СРПІ (PSOE)	Соціалістична робоча партія, Іспанія
ССНС (USFP)	Соціалістичний союз народних сил, Марокко
ФНВФМ (FMLN)	Фронт національного визволення імені Фарабундо Марті, Сальвадор
ХДС (CDU)	Християнсько-демократичний союз, Німеччина
ХСП (CSV)	Християнсько-соціальна народна партія, Люксембург
ЮНДАВ (UNDAW)	Відділення ООН щодо поліпшення становища жінок

РОБОЧЕ РЕЗЮМЕ

Право жінок на участь у політичному житті гарантується низкою міжнародних конвенцій. Проте, щоб трансформувати абстрактне право у реальність, потрібна наполеглива робота на місцях. Політичні партії – це ключ до участі жінок у політичному житті, оскільки саме політичні партії залучають і підбирають кандидатів на виборах і визначають політичний порядок денний країни. Проте, як правило, у політичних партіях жінки надмірно представлені на низовому рівні або на допоміжних ролях, а у владних структурах – недостатньо. Без доступу до органів управління, маючи дуже обмежені ресурси, маючи вкрай мало зразків для наслідування і наставників, а іноді навіть зіштовхуючись із нерозумінням з боку родини та громади, жінки значно менше залучені до діяльності політичних партій, ніж чоловіки.

Яку участь у діяльності політичних партій беруть жінки і як ці партії заохочують залучення жінок, сприяють йому та вирішують питання гендерної рівності – ось головні визначальні чинники розширення політичних прав і можливостей жінок. Крім того, вони є ключем до забезпечення вирішення питань гендерної рівності у ширшому суспільному сенсі. Для того, щоб стратегії сприяння участі жінок у політичному процесі були ефективними, вони мають бути прив'язані до кроків, що їх партії можуть здійснювати на кожному з етапів виборчого циклу – до виборів, при проведенні виборів та після виборів, а також до організації та фінансування самих партій.

У найбільш ефективних стратегіях розширення участі жінок у діяльності політичних партій поєднуються реформи політичних інституцій і адресні заходи підтримки жінок-активістів політичних партій як усередині, так і за межами партійних структур, жінок-кандидатів та жінок, обраних на офіційні посади. Ці стратегії вимагають співробітництва між широким колом суб'єктів і політичних партій усього політичного спектру.

У цьому Посібнику визначені адресні заходи, що їх політичні партії можуть вживати для розширення прав і можливостей жінок. Посібник складений згідно з чотирма етапами виборчого циклу (зображеними на рис. 1).

Конкретні дії, до яких можуть вдатися політичні партії на кожному з цих етапів, підсумовані нижче.

**РИС. 1. КОРОТКИЙ ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ ПУНКТІВ
ДЛЯ ЗАОХОЧЕННЯ УЧАСТІ ЖІНОК У ДІЯЛЬНОСТІ
ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ**

I. ВНУТРІШНЯ ОРГАНІЗАЦІЯ ПАРТІЇ

Ухвалити нормативно-правові акти та керівні документи з урахуванням гендерного фактора

Вживати заходів для заохочення участі жінок у керівних органах та директивних структурах партій

II. ПЕРЕДВИБОРЧИЙ ПЕРІОД

ПІДБІР КАНДИДАТІВ

ФІНАНСУВАННЯ ТА ПЕРЕД- ВИБОРЧА КАМПАНІЯ

Досягти консенсусу в партійному керівництві щодо заохочення участі жінок у виборчому процесі

Навчати жінок способам залучення коштів на ранньому етапі, ведення кампаній та забезпечення впізнаваності імені

Розглянути можливість прийняття добровільних партійних квот для жінок-кандидатів і офіційно включити їх у правила підбору

Створювати або використовувати мережі зі збирання коштів для жінок-кандидатів, наприклад, «Список Емлілі» і «Список побажань»

Забезпечити дотримання норм щодо квот для жінок-кандидатів, наприклад, з боку виборчого бюро або керівництва партії, відповідно до графіка проведення виборчої кампанії

Створити внутрішньопартійний фонд або надавати субсидії жінкам-кандидатам

Розмістити жінок на виграшних позиціях у партійних списках або у виграшних/безпечних виборчих округах

Розглянути можливість установлення обмеження на витрати у зв'язку з висуненням / первинними виборами

Визначити стимули для залучення жінок і заохочувати їх до вступу до партії, наприклад, шляхом нарощування потенціалу або пропаганди

Віділити частину партійних коштів (у т.ч. з державних джерел, якщо можливо) жінкам-кандидатам, зокрема на навчання

Забезпечити координацію роботи з ОГС і організаціями, що надають допомогу жінкам-кандидатам

Налагоджувати партнерські відносини та працювати з міжнародними організаціями та ОГС

Налагоджувати стратегічні партнерські відносини й отримувати підтримку від чоловіків

Створити жіноче крило або відділення партії, яке займає стратегічну позицію всередині партії

Надати участі жінок у партійних заходах визначених цілей

Інтегрувати аспект гендерної рівності у процес розроблення політики

III. ПЕРІОД ПРОВЕДЕННЯ ВИБОРІВ

ПЕРІОД ПЕРЕДВИБОРЧОЇ КАМПАНІЇ

Розбудувати спроможність жінок щодо ведення агітаційної роботи та розглянути питання партнерства або наставництва для кандидатів-початківців

Забезпечити наочність участі жінок у виборчій кампанії та доступ жінок до ЗМІ

Забезпечити, щоб стратегія партії містила положення щодо гендерної рівності, та поширити її серед виборців

Мобілізувати жінок для реєстрації та голосування; надавати інформацію виборцям – чоловікам і жінкам – з урахуванням гендерного фактора

Гарантувати безпеку жінок-кандидатів під час виборчої кампанії та тримати прихильників партії напоготові, якщо є ймовірність насильства

Забезпечити координацію роботи ОГС та організацій, що надають допомогу жінкам-кандидатам

ДЕНЬ ВИБОРІВ

Провести навчання жінок та залучити їх як партійних представників на виборчих дільницях

Слідкувати, щоб моніторинг проводився з урахуванням гендерного аспекту і безпечно для жінок

Провести навчання жінок і залучити їх як спостерігачів у виборчому процесі

IV. ПЕРІОД ПІСЛЯ ВИБОРІВ

ОБРАНІ ЖІНКИ

Провести оцінку стану питання гендерної рівності; розробити план дій з гендерних питань у партії

Забезпечити розбудову спроможності та вдосконалити законодавчу кваліфікацію обраних жінок

Сприяти політичним реформам інститутів, особливо парламентських, з урахуванням гендерного фактора

Сприяти участі жінок у виробленні політики партії; забезпечити комплексний гендерний підхід до цієї політики

Заохочувати створення міжпартійних груп та підтримувати їхню роботу

Доводити до відома членів партії проблему гендерної рівності та проводити роботу з чоловіками

ВНУТРІШНЯ ОРГАНІЗАЦІЯ політичних партій впливає на те, як різні потреби, інтереси та суспільні потреби представлені у суспільстві. Офіційні документи та заяви політичної партії є важливими для створення основи гендерної рівності – вони дають уявлення про партію, а також зміцнюють засади, на яких можна реалізувати це уявлення. Внутрішні стратегічні напрями партійної організації є такими:

- упровадження гендерної рівності у правову основу партії. Для цього можна включити відповідне положення про гендерну рівність до установчих документів партії;

- вжиття заходів, включаючи внутрішні квоти, які гарантують участь жінок у керівних органах;

- постановка завдань для участі в партійних з'їздах. Сюди може входити завдання проведення окремих форумів для жінок-делегатів з'їздів;

- створення жіночих груп і відділень усередині партій, які повинні мати офіційний статус у партійній структурі з визначеними функціями та обов'язками, а також мають бути забезпечені, за потреби, відповідним фінансуванням;

- забезпечення комплексного гендерного підходу до всіх програмних документів партії.

У **ПЕРЕДВИБОРЧИЙ ПЕРІОД** залучення та висунення кандидатів – це, напевно, найважливіший момент у процесі забезпечення участі жінок у політичному житті. Гендерний розрив значно розширюється, коли кандидати на політичні посади переходять із категорії кандидатів, які мають право бути обраними, до категорії кандидатів, яких висуває партія. Для політичних партій важливо передбачити норми, які б гарантували представництво жінок. Якщо таке зобов'язання не прописано і не має офіційного статусу, розробити для жінок стратегію проникнення до «вузького кола» влади значно складніше – і важче забезпечити підзвітність партії, якщо вищезгадане зобов'язання не виконується. Якщо внутрішня організація партії слабка, а правила підбору сформульовані не чітко, то рішення, як правило, ухвалюються обмеженою кількістю осіб, які перебувають при владі, а це зазвичай чоловіки.

В останні роки популярним політичним механізмом, покликаним залучати дедалі більше жінок до політичної сфери, стали виборчі квоти. Квоти – це засіб, який гарантує, що члени групи виборців, наприклад, жінки, увійшли у встановленій мінімальній кількості до складу представницьких установ – як делегати, кандидати або обрані посадовці. Приблизно у 50 країнах прийнято закон про кандидатські квоти, які гарантують, що жінки складуть певний відсоток кандидатів на політичні посади. Сотні політичних партій ще у 30 країнах добровільно прийняли власні квоти для жінок. Проте, практика кандидатських квот тільки тоді буде успішною, якщо кандидатури жінок розміщуються на «виграшних» позиціях у партійному списку, а за недотримання квот передбачені санкції.

Заходи, що їх політичні партії можуть уживати для вирішення проблеми гендерної нерівності в процесі підбору кандидатів:

ДО ЗАХОДІВ ДЛЯ ЗАОХОЧЕННЯ УЧАСТІ ЖІНОК У ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ

ТА ШИРШОГО ВПРОВАДЖЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ СЛІД ЗАЛУЧАТИ ЧОЛОВІКІВ

- активізація роботи партії, спрямованої на підтримку кандидатських квот, і включення положень щодо цих квот до статутів партій;

- підготовка інструкцій з підбору кандидатів у партійні комітети з висунення кандидатів;

- забезпечення дотримання квот і розміщення жінок-кандидатів на «виграшних» місцях;

- робота з організаціями громадянського суспільства в напрямку забезпечення контролю дотримання квот;

- посилення стратегічних союзів із чоловіками, тому що чоловіки грають важливу роль для організації внутрішньопартійної підтримки цих стратегічних напрямів;

- розширення резерву жінок-кандидатів і навчання цих кандидатів;

- заохочення багатосторонніх відносин і обмін досвідом між країнами та регіонами.

Жінки, які беруть участь у політичному житті, часто говорять про недостатній рівень фінансування як один з основних факторів, які заважають їм займатися політикою. Жінки не тільки з усіх сил намагаються зібрати кошти, необхідні для проведення кампанії, найчастіше вони отримують незначну фінансову допомогу від своїх політичних партій або взагалі не отримують жодної. Для жінок особливо важко знайти «ранні гроші», тобто забезпечити фінансування початкового етапу кампанії за отримання виборної посади. Заходи, яких можуть вжити політичні партії та організації громадянського суспільства з метою сприяння жінкам у зборі коштів на проведення політичної кампанії: створювати мережі зі збору коштів, що особливо важ-

ливо, коли відсутнє державне фінансування й кандидати повинні залучати приватні кошти для того, щоб узяти участь у виборах; створювати внутрішньопартійні фонди на підтримку жінок-кандидатів; надавати субсидії жінкам-кандидатам; обмежувати витрати на заходи з висунення кандидатів і проведення кампанії; забезпечувати державне фінансування політичних партій, особливо з метою стимулювання роботи політичних партій з розширення політичних прав і можливостей жінок; виділяти кошти спеціально на навчання жінок-кандидатів, а також проводити перевірки використання партійних коштів, щоб з'ясувати, чи йдуть вони на надання допомоги жінкам-кандидатам і на вирішення жіночих проблем.

У **ПЕРЕДВИБОРЧИЙ ПЕРІОД** кандидатам необхідно володіти ефективними прийомами агітації та спілкування зі своїми виборцями. Політичні партії можуть сприяти в отриманні виборцями знань про права жінок на участь у політичному житті, а також про важливість забезпечення гендерної рівності для всього суспільства. Заходи, що їх політичні партії можуть проводити в цей період:

- навчання жінок-кандидатів з оволодіння такими навичками, як збір коштів, підготовка повідомлень, побудова відносин зі ЗМІ та спілкування з виборцями;

- навчання і просування жінок на керівні позиції в передвиборчому штабі (наприклад, керівництво кампанією, забезпечення явки виборців на вибори, контакти з виборцями та інформаційна взаємодія);

- забезпечення можливості «візуальної присутності» жінок при проведенні агітаційних заходів шляхом додаткового висвітлення в засобах масової інформації;

- визначення та розподіл пріоритетних для жінок позицій, завдяки яким можна отримати більше голосів жінок для своєї партії;

- моніторинг проведення виборів, у тому числі шляхом залучення жінок як представників партії для присутності на виборчих дільницях, особливо якщо ці виборчі дільниці організовані тільки для жінок;

- надання виборцям інформації, що містить спеціальні послання, в яких вказується, наскільки важливі виборчі голоси жінок, а також йдеться про виборче право жінок як рівноправних членів суспільства.

Навіть після закінчення виборів політичні партії продовжують грати головну роль у заохоченні участі жінок у політичному житті. Робота, яку політичні партії можуть проводити на етапі **ПІСЛЯ ВИБОРІВ** щодо заохочення гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок у сфері врядування:

- проводити оцінку ступеню гендерної рівності в партії з метою виявлення практики або правил, які можуть прямо або опосередковано підривати авторитет жінок, та повного викоринення такої практики або правил;

- сприяти реформам політичних інститутів з урахуванням гендерних факторів, наприклад, змінювати час проведення засідань парламента і графік його роботи з урахуванням потреб парламентарів, які мають сім'ї;

- забезпечувати впровадження комплексного гендерного підходу та розширення прав і можливостей участі жінок у партійній роботі,

зокрема шляхом підтримання політичних реформ з конкретною гендерною спрямованістю. Наприклад, боротьба з гендерним насильством, надання батьківських відпусток або вирішення питань щодо репродуктивних прав, заохочення гендерної рівності в таких сферах, як правосуддя, охорона здоров'я, отримання громадянства, праця, земельні права, соціальне забезпечення і успадкування;

- підтримувати міжпартійні мережі жінок та парламентські жіночі групи, оскільки вони можуть допомогти у спрямуванні інтересів і потреб жінок та сприяти впровадженню комплексного гендерного підходу до розроблення стратегій і здійснення нагляду з боку держави;

- забезпечувати, щоб жінкам, обраним для роботи в політичній інституції, були надані керівні ролі в парламентській групі (наприклад, керівник групи) і в парламентських комітетах (наприклад, голова або координатор групи);

- налагоджувати стратегічні партнерства з організаціями громадянського суспільства.

Наведений вище перелік заходів не є вичерпним; вони подані як рекомендації, засновані на передовій практиці, а не як припис. Якщо вживаються якісь масштабніші заходи в напрямку залучення жінок до політики і до вирішення проблеми гендерної рівності, дуже важливо залучати до цього чоловіків. Чоловіки – це основні партнери в безперервних процесах перетворення. Мета залучення більшої кількості жінок в політику означає не скорочення кількості чоловіків у політиці, а побудову більш справедливого суспільства для всіх.

МЕТА ЗАЛУЧЕННЯ БІЛЬШОЇ КІЛЬКОСТІ ЖІНОК У ПОЛІТИКУ ОЗНАЧАЄ НЕ СКОРОЧЕННЯ КІЛЬКОСТІ ЧОЛОВІКІВ У ПОЛІТИЦІ, А ПОБУДОВУ БІЛЬШ СПРАВЕДЛИВОГО СУСПІЛЬСТВА ДЛЯ ВСІХ.

ВСТУП

РОЗШИРЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ ЖІНОК: ПОЛІТИЧНИЙ ІМПЕРАТИВ

Розвиток демократичного врядування потребує створення і підтримання такого середовища, в якому тривають всебічні та керовані політичні процеси і яке сприяє розширенню прав і можливостей жінок. Урахування думок жінок та їх участь у політичному житті – необхідні умови демократичного розвитку, що сприяють належному врядуванню.

Політичні партії є найважливішими інститутами, які впливають на участь жінок у політичному житті. У більшості країн вони відповідають за залучення і підбір кандидатів та ухвалення рішень щодо того, які питання будуть внесені до політичного порядку денного. Яку роль в політичних партіях відіграють жінки і як ці партії заохочують і стимулюють участь жінок – ось головний визначальний чинник їхніх перспектив щодо розширення політичних прав і можливостей жінок. Оскільки

ки політичні партії відіграють важливу роль у розширенні політичних прав і можливостей жінок, організації громадянського суспільства (ОГС), міжнародні організації та надавачі допомоги на цілі розвитку посилили у своїй діяльності акцент на ролі політичних партій.

У глобальному масштабі жінки залишаються осторонь владних структур, які визначають політичні й законодавчі пріоритети. У парламентах світу жінки обіймають 19 відсотків місць – тоді як у 2005 році цей показник дорівнював 16 відсоткам.¹ Частка жінок-міністрів нижча, вони становлять у середньому 16 відсотків.² Частка жінок – голів держав і урядів ще менша, а в останні роки вона навіть знизилася і становила у 2011 році менше 5 відсотків.³

Вищезгадані показники залишаються низькими, незважаючи на лобювання та зусилля міжнародного співтовариства протягом трьох десятиріч, спрямовані на ліквідацію дискримінації та розширення прав і можливостей жінок. У 2000 році ООН визнала центральну роль жінок у сфері розвитку, включивши аспект розширення прав і можливостей жінок як одну з Цілей розвитку тисячоліття, і, тим не менше, в жодному регіоні світу не домоглася того, щоб 30 відсотків жінок обіймали відповідальні посади. Хоча й наявні деякі помітні винятки та позитивний досвід в цій сфері, однак залишається кілька вузьких місць у питанні забезпечення повної та рівноправної участі жінок як учасників політичного процесу.

У всіх країнах світу, хоч і різною мірою, переважає стереотипний підхід до гендерних ролей та існують гендерні упередження, що відбивається на соціальному, економічному та політичному житті. У ба-

гатьох країнах жінкам, як і раніше, не дають безпосередньо конкурувати з чоловіками, а також виступати і вступати в суспільну дискусію, а відводять їм роль, далеку від участі в прийнятті рішень: виконувати підтримувальні функції, а саме займатися дітьми і сім'єю та вести домашнє господарство. Незважаючи на те, що офіційна підтримка з боку політичних партій аж ніяк не єдиний фактор, який впливає на політичну участь жінок, якщо врахувати таке різноманіття і «багатошаровість» гендерних ролей і упереджень, то надавати таку підтримку необхідно для подолання бар'єрів на шляху залучення жінок у політику і в життя політичних партій.

Результати досліджень показують, що кількість жінок у парламенті грає свою роль. Принаймні, чим більше жінок у парламенті, тим вища ймовірність того, що парламент вирішуватиме жіночі питання й змінюватиме гендерну динаміку в палаті парламенту.⁴ Частка жінок-депутатів парламенту сильно впливає на характер дискусії в політиці. Ураховуючи незначне представництво жінок у парламентах та інших органах влади, політичні партії повинні дотримуватися випереджувального підходу для забезпечення вирішення питання гендерної рівності у сфері врядування.

Партії відіграють важливу роль у визначенні того, які питання лежать в основі політичних дебатів: вони формують політику, встановлюють пріоритети врядування й тому займають стратегічну позицію для вирішення проблем жінок. На практиці ж політичні партії мають суперечливий досвід вирішення гендерних питань у врядуванні та виборчих процесах. Наявна практика не дуже добре систематизована й задокументована. Цей Посібник спрямований на заповнення цієї прогалини.

ЧАСТКА ЖІНОК СЕРЕД ДЕПУТАТІВ ПАРЛАМЕНТУ

СИЛЬНО ВПЛИВАЄ НА ХАРАКТЕР ПОЛІТИЧНИХ ДЕБАТІВ.

МЕТА

У Посібнику визначені вихідні пункти та конкретні заходи, які можуть бути реалізовані з метою сприяння ширшій присутності жінок та посилення їхнього впливу в політичних партіях. У Посібнику представлені деякі загальні принципи й надані рекомендації зацікавленим особам щодо розробки та реалізації проєктів. Якоїсь конкретної формули в Посібнику не надано; тут представлені варіанти реформ, сформульовані на основі стратегій, упроваджених політичними партіями в усьому світі.

Вищезгадані вихідні пункти призначені передусім для того, щоб надати рекомендації політичним партіям. Крім того, вони спрямовані на те, щоб надати ідеї для конкретних дій та лягти в основу програмного напрямку організацій, які надають допомогу на цілі розвитку, партійних фондів і ОГС в їхній роботі зі сприяння політичним партіям. Посібник задуманий як ресурс, яким у процесі виборів користуватимуться як політичні партії, так і всі зацікавлені сторони, а згадування конкретних осіб, політичних партій чи організацій не означає, що автори або ПРООН чи НДІ виявляють особливу до них прихильність; вони, в абсолютній більшості випадків, вказані у зв'язку з прикладами стратегій, на які звернули увагу дослідники.

У Посібнику докладно пояснюється, чому певні заходи важливі на перспективу, але не обов'язково визначається, як саме слід реалізувати такі заходи. Ураховуючи численність користувачів цього Посібника, рішення з приводу того, як можна втілити стратегії в життя, доцільніше залишити за відповідними зацікавленими сторонами. Програмна підтримка з боку міжнародної організації, що надає допомогу у цілях розвитку, серйозно відрізняється від дій, до яких може вдатися партійний фонд або безпосередньо політична партія.

МЕТОДОЛОГІЯ

Стратегії, представлені тут, взяті з 20 соціологічних досліджень, які замовила ПРООН, а провів НДІ протягом 2009-2010 рр. Є багато інших прикладів, які теж можна було включити до Посібника. Проте, Посібник не ставить за мету охопити їх усі. Більше того, Посібник обмежується поданням основних результатів,

отриманих при проведенні тематичних досліджень, замовлених НДІ (перелік соціологічних досліджень див. у Додатку 1). Є декілька випадків, коли приклади, що не стосуються цих досліджень, ілюструють конкретний момент.

У початкових дослідженнях, проведених НДІ протягом 18 місяців 2009-2010 років, поєднувалися методи кабінетного дослідження і поглиблені інтерв'ю. Загалом було проведено 64 поглиблені інтерв'ю з нинішніми та колишніми лідерами політичних партій, жінками – членами партій та представниками громадянського суспільства. Результати були одержані з усіх регіонів і представляли політичні партії різної ідеологічної спрямованості, що працюють у різних умовах (зокрема у постконфліктних), а також у країнах, що розвиваються, і розвинених країнах. Є також кілька прикладів ініціатив громадянського суспільства, спрямованих на реформування політичних партій.

Мета проведення досліджень конкретних прикладів полягала не у вивченні ініціатив, які висувають всі політичні партії в кожній країні, а радше в тому, щоб проаналізувати й запропонувати широкий спектр дій у рамках ширшого питання сприяння жінкам в їх участі в політичному житті. Була проведена велика робота, щоб включити різні з точки зору географічного положення, партійної ідеології, типу політичної системи і використовуваних стратегій приклади, але, тим не менш, виникли проблеми з документами деяких партій, які підтвердили би їхню роботу в напрямку сприяння участі жінок та досягнення гендерної рівності. Хоча приклади

дів центристських і лівоцентристських партій більше, ніж прикладів правоцентристських партій, зустрічаються приклади випереджувальних дій з боку партій правого спрямування; деякі з них наведені нижче.

Уроки, отримані з конкретних прикладів, і загальні стратегії, сформовані на їх основі, були зведені разом та представлені у вигляді головних висновків у цьому скороченому варіанті Посібника. Повний варіант Посібника, що містить усі конкретні приклади по країнах, буде опубліковано окремо.

СТРУКТУРА

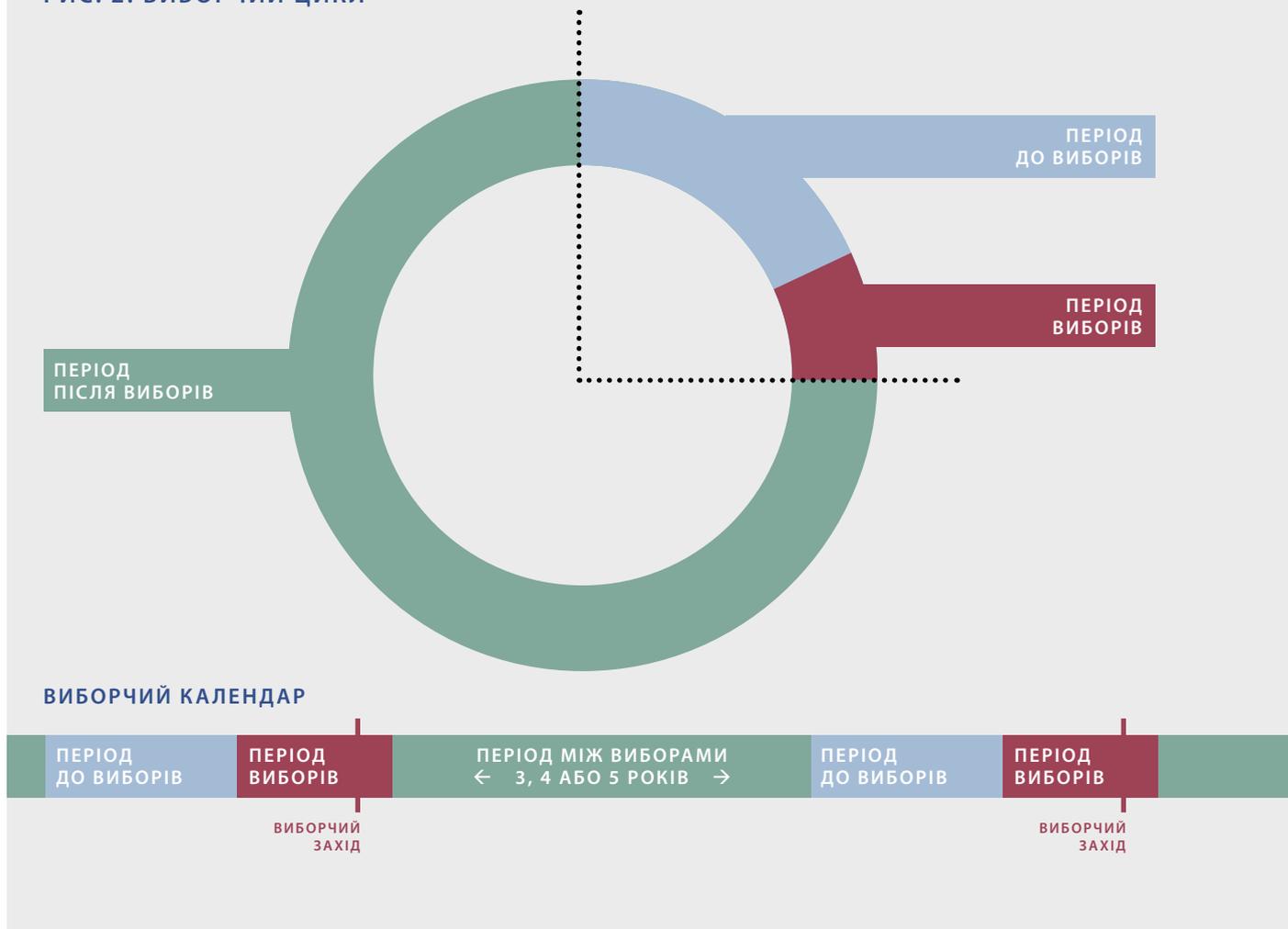
Унікальним у цьому Посібнику є те, що результати представлені відповідно до структури виборчого циклу, а не у вигляді загального переліку дій, що їх можуть здійснювати політичні партії. Ці результати згруповані разом із конкретними діями з урахуванням етапів і термінів виборчого циклу. На кожному з цих етапів проводиться ситуаційний аналіз і вказуються кілька стратегічних вихідних пунктів, що їх політичні партії можуть прийняти з метою сприяння розширенню прав і можливостей жінок. Основними компонентами, виходячи зі структури виборчого циклу, є такі:

У принцип виборчого циклу закладено два компоненти: вибір правильного моменту і зацікавлені сторони. По-перше, це спонукає міжнародні організації, що надають допомогу в цілях розвитку, і вітчизняні зацікавлені сторони до складання та реалізації довгострокової виборчої програми в рамках демократичного врядування. По-друге, цими питаннями, наскільки це можливо і бажано, опікується велика кількість зацікавлених осіб, а не тільки організатори виборів. Цей підхід ґрунтується на ідеї про те, що підтримка виборчого процесу має бути довгостроковою і спрямована на стале вирішення таких питань, як розвиток потенціалу та інституційні й правові реформи, з метою зменшення з часом обсягу міжнародної допомоги та зміцнення національного потенціалу та співпричетності. Розбивка виборчого циклу на етапи – важливий момент; робота в рамках ширшого порядку денного демократичного врядування дає змогу краще визначати потреби та вести перспективне планування, а не зосереджувати зусилля тільки на виборчих справах.⁵

Цей принцип виборчого циклу дуже важливий для визначення стратегій, які націлені на політичні партії та розширення політичних прав і можливостей жінок. На сьогодні підтримка в цій сфері здебільшого зосереджена на передвиборчому етапі, який завершується власне виборами, наприклад, розвиток потенціалу жінок-кандидатів, лобіювання та відстоювання виборчих квот, підтримка кампанії та підготовка агітаційних матеріалів. Ці заходи мають велике значення і повинні продовжуватися, але згідно з принципом виборчого циклу необхідно, щоб ці короткострокові заходи становили тільки частину у ширшому підході до реалізації програми. Це дає змогу приділити більше уваги періоду після виборів (найдовшому періоду виборчого циклу), а також надає більше можливостей для проведення реформ і розвитку потенціалу в період між виборами. Те, на якому відрізку виборчого циклу перебуває країна, також значною мірою впливатиме на ті заходи, які є найбільш актуальними та доречними в будь-який даний момент.

Одним з вирішальних чинників є строки. Наприклад, якщо процес відбору кандидатів на виборах проходить без ретельної перевірки, а кандидатами висунуто дуже мало жінок, то кількісні планові показники не будуть досягнуті на виборах. Політичні партії також можуть бути не схильні в рік виборів проводити рефор-

РИС. 2. ВИБОРЧИЙ ЦИКЛ⁶

мування процедури висунення кандидатів, але просування ідеї таких перетворень може дати хороший результат, якщо їх проводити в період між виборами. Такі стратегії будуть успішнішими у разі застосування більш системних підходів, а також завдяки координуванню і послідовності. Періоди до виборів і після проведення виборів важливі в плані реалізації реформ, безпосередньо не пов'язаних із власне підготовкою до виборів. Деякі заходи можуть перейти й на інші етапи. Залучення потенційних кандидатів-жінок та підтримка розбудови спроможності, ймовірно, слід здійснювати в усі періоди виборчого циклу, щоб отримати якомога успішніший результат.

ПЕРЕВАГИ ДЛЯ ПАРТІЙ

Незважаючи на те, що причинний зв'язок між фактом сприяння участі жінок і фактом успіху партії на виборах не дуже чітко підтверджений документально, результати вивчення конкретних прикладів дають підставу вважати, що політичні партії розширили свою базу підтримки й досягли успіхів у виборчій діяльності після того, як впровадили реформи задля сприяння розширенню прав і можливостей жінок.

Політичні партії, які впроваджують реформи, можуть отримати багато позитивних наслідків:

■ залучаючи жінок, можна змінити громадську думку і, скажімо, відновити інтерес до політичних партій із до того слабкою підтримкою;

■ взявши на себе ініціативу з розширення прав і можливостей жінок, можна створити нові джерела підтримки і залучити в партію нових членів;

■ збільшивши відсоток жінок-кандидатів на виборні посади, можна збільшити приплив державних коштів до партії. Якщо в законах про державне фінансування передбачено відрахування коштів на потреби політичних партій пропорційно кількості висунутих жінок-кандидатів, то політичні партії можуть мати фінансову вигоду. Завдяки таким перетворенням можна також отримати підтримку з боку споріднених партій, інтернаціоналів і міжнародної спільноти для реалізації нових ініціатив, таких як навчально-методичні програми;

■ жінки-кандидати частіше, ніж чоловіки, приходять із громадянського суспільства й

тому мають тісніші зв'язки з ОГС. Такі зв'язки можуть бути вигідні жінкам-кандидатам, але також можуть позитивно відбитися і на партії, за яку агітує жінка, в плані налагодження стосунків із простими людьми – виборцями;

■ у кінцевому підсумку реалізація стратегій сприяння розширенню прав і можливостей жінок може сприяти тому, що політичні партії стануть більш демократичними та прозорими. Такі стратегії можуть також призвести до залучення інших відокремлених і недостатньо представлених груп населення.

У Посібнику зроблено спробу відобразити широкий та різноплановий спектр стратегій, які реалізуються з метою надання підтримки в питанні розширення прав і можливостей жінок. При цьому визнається, що є багато інших новаторських методів, які апробуються і перевіряються політичними партіями, націленими на реформи. Також визнається і той факт, що те, що ефективно для однієї політичної партії, іншій може не принести жодних результатів. При розробці стратегій необхідно враховувати національні умови, в тому числі і характер партійної системи, застосувану виборчу систему, інші соціальні та культурні особливості.

**ВЗЯВШИ НА СЕБЕ ІНІЦІАТИВУ З РОЗШИРЕННЯ ПРАВ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ ЖІНОК,
МОЖНА СТВОРИТИ НОВІ ДЖЕРЕЛА ПІДТРИМКИ ТА ЗАЛУЧИТИ В ПАРТІЮ НОВИХ ЧЛЕНІВ.**

I ВНУТРІШНЯ ОРГАНІЗАЦІЯ ПАРТІЇ

СТВОРЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ОСНОВИ ДЛЯ ҐЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

ОСНОВНІ ПИТАННЯ

Спосіб, у який політичні партії діють і функціонують, визначається зовнішніми нормативними документами та внутрішніми правилами, процесами і культурою. Зовнішні нормативні документи – це конституція і закони, що стосуються виборчої системи, фінансування партій і партійних організацій. Внутрішні процеси залежать від ідеологічних засад партії, історичних факторів впливу, рівня нормативно-правового регулювання і внутрішньої системи управління, ступеня патронажу, впливу партійних лідерів і рівня децентралізації. Показник внутрішньопартійної демократії визначається через практичні механізми діяльності, такі як внутрішні інформаційні та консультативні процеси, внутрішні (офіційні та неофіційні) правила і структури для організації та прийнят-

РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЙ З МЕТОЮ СПРИЯННЯ РОЗШИРЕННЮ ПРАВ І МОЖЛИВОСТЕЙ ЖІНОК ЧАСТО ПРИЗВОДИТЬ ДО ПРОЯВУ БІЛЬШОЇ ВНУТРІШНЬОЇ ДЕМОКРАТІЇ І ПРОЗОРОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ.

тя рішень всередині партії і прозорість роботи партії на всіх рівнях.⁷ Що стосується організації політичної партії, то необхідно враховувати і те, наскільки різні соціальні групи представлені в партії, особливо щодо залучення кандидатів, а також те, як партія працює з жінками та залучає їх до своєї внутрішньої організації.

Жінки обіймають лише невелику кількість відповідальних і керівних посад у політичних партіях, але разом з тим, як правило, переважають на посадах низового рівня і в сфері технічного обслуговування політичних партій або як помічники партійних керівників-чоловіків. Часто вплив у політичних партіях розподіляється неофіційно, здійснюється централізовано й за підтримки з боку добре налагоджених відносин і впливових груп, які недоступні новоприбулим і особливо жінкам. Зважаючи на те, що жінки здебільшого не мають доступу до інституційних знань і наступності в цих спільнотах, мають дуже обмежені ресурси, мають мало прикладів для наслідування та наставників, а іноді наштовхуються на нерозуміння з боку сім'ї та суспільства, стає зрозуміло, чому відсоток жінок у політичних партіях залишається значно меншим, ніж чоловіків.

Реалізація стратегій щодо сприяння розширенню прав і можливостей жінок для участі в політичних партіях може призвести до підвищення рівня внутрішньої демократії та прозорості. За допомогою розробки стратегій залучення жінок може бути розширено коло способів участі членів партії в процесі прийняття рішень взагалі – наприклад, шляхом виборів на керівні посади або шляхом відбору кандидатів на майбутні вибори. Багато політичних партій також активно працюють у напрямку посилення ролі інших відокремлених і недостатньо представлених груп населення.⁸

Стратегії для розширення участі жінок, які реалізуються політичними партіями, можуть охоплювати широкий спектр дій – від правових реформ, наприклад, прийняття законодавчо закріплених кандидатських квот, і до внутрішніх реформ на добровільній основі, наприклад, офіційного визнання фракції жінок в рамках партійної структури або гарантування представництва жінок у структурах, відповідальних за ухвалення рішень.

ЧАСТО ВПЛИВ У ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЯХ МОЖЕ РОЗПОДІЛЯТИСЯ НЕОФІЦІЙНО, ЗДІЙСНЮВАТИСЯ ЦЕНТРАЛІЗОВАНО Й ЗА ПІДТРИМКИ З БОКУ ДОБРЕ НАЛАГОДЖЕНИХ ВІДНОСИН І ГРУП ВПЛИВУ, АЛЕ ВОНИ НЕДОСТУПНІ НОВОПРИБУЛИМ І ОСОБЛИВО ЖІНКАМ.

У найбільш змістовних стратегіях реформи політичних інститутів поєднуються з наданням адресної підтримки жінкам, які є партійними активістами, кандидатами і виборними посадовими особами. Проте, щоб стратегії працювали ефективно, потрібна співпраця між широким колом суб'єктів і політичних партій усього політичного спектру. В цьому розділі розглядаються ті стратегії, які політичні партії можуть реалізувати за умови, що інтереси жінок і проблеми гендерної рівності будуть враховуватися при здійсненні внутрішньої діяльності.

ЗАСТОСОВУВАНІ СТРАТЕГІЇ

Наведені нижче стратегії, побудовані на накопиченому досвіді та передовій практиці з конкретних прикладів та інших досліджень, передусім покликані зорієнтувати політичні партії щодо дій, які можуть уживатися для впровадження гендерної рівності у їх внутрішній організації. Ці стратегії також пропонують ідеї щодо дій та можуть бути основою для програмних напрямів організацій, які надають допомогу в цілях розвитку, партійних фондів і організацій громадянського суспільства (ОГС) в їхній роботі з підтримки політичних партій.

(а) Відображення проблеми гендерної рівності у внутрішніх нормативних документах партії

Внутрішнє функціонування і діяльність політичних партій регулюється правовими нормами, а саме конституцією або законом про політичні партії, але частіше – внутрішніми нормативними документами партії. Внутрішньопартійна діяльність впливає на те, як різні потреби, інтереси і соціальні вимоги суспільства представлені в парламенті.⁹ Так само як конституція і державна нормативно-правова база, офіційні документи та заяви політичних партій відіграють важливу роль у створенні основи гендерної рівності – вони відображають бачення партії та встановлюють правила для втілення цього бачення в життя.

Включення заяви щодо гендерної рівності до установчих документів політичних партій є першим важливим кроком у створенні основи для переходу до більш відкритих і швидко реагуючих політичних партій. Деякі політичні партії включають пункт про гендерну рівність у свої концепції та партійні статuti. Напри-

У ПРАВИЛІ 6 СТАТУТУ АФРИКАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО КОНГРЕСУ (АНК) ЗАЗНАЧЕНО:

з метою забезпечення повного представництва жінок у всіх керівних структурах партія буде реалізовувати програму правового захисту інтересів, включаючи квоту не менш ніж на 50-відсоткове представництво жінок у всіх виборних структурах.

клад, у **САЛЬВАДОРІ** в програмну декларацію і етичний кодекс партії Фронт національного визволення імені Фарабундо Марті (ФНВФМ) включено положення про політичну рівність жінок. Партія громадянської дії **КОСТА-РІКИ** не тільки включила положення про гендерну рівність у свої статuti та нормативні документи, а й також створила Прокуратуру щодо дотримання гендерної рівності, якій було доручено здійснювати моніторинг, складати звіти, а також давати рекомендації щодо реалізації вимог нормативних документів.¹⁰

(б) Вжиття заходів із забезпечення участі жінок у директивних структурах

Із включенням офіційної заяви про гендерну рівність пов'язано вжиття заходів щодо забезпечення участі жінок у керівних органах і директивних структурах партії. Рівень представництва жінок у таких структурах дає уявлення про те, наскільки політична партія прихильна до принципів гендерної рівності. У глобальному масштабі жінки недостатньо представлені на керівних посадах у політичних партіях, незважаючи на те, що зазвичай вони становлять від 40 до 50 відсотків членів партії. За оцінками, близько 10 відсотків жінок обіймають посади в партійному керівництві, хоча їх кількість більша в тих політичних партіях, які прийняли норми, що гарантують участь жінок у внутрішніх керівних структурах.¹¹ Участь жінок в керівних органах важлива з кількох причин, передусім для того, щоб забезпечити врахування точки зору жінок при формуванні політики партії, пріоритетів, стратегій та платформ.

Ці заходи стають звичайним явищем для політичних партій. Нижче наведені деякі приклади:

■ **АВСТРАЛІЙСЬКА** Лейбористська партія та партія Сам Райнсі (**КАМБОДЖА**) прийняли внутрішні квоти, які гарантують присутність жінок в деяких або у всіх їхніх керівних органах.

■ **МАРОККО:** Соціалістичний союз народних сил (ССНС) має внутрішні квоти для кожного місцевого відділення, що допомагає сприяти залученню жінок на всіх рівнях партії.

■ **МЕКСИКА:** Партія демократичної революції (ПДР) була однією з перших політичних партій, яка прийняла 20-відсоткову квоту в 1990 році, а згодом вона збільшилась до 30 відсотків. Партія національної дії (ПНД) наслідувала їй приклад, прийнявши внутрішні партійні квоти для забезпечення представництва жінок у виконавчому комітеті та правлінні.

■ **ІНДІЯ:** Національний виконавчий комітет партії «Бхаратія джаната» (БДП) у 2008 році вніс поправки до свого статуту щодо збереження за жінками 33 відсотків місць у керівництві партії та щодо введення голови національного жіночого відділення партії до центральної виборчої комісії як члена комісії.

■ **НІМЕЧЧИНА:** Християнсько-демократичний союз (ХДС) прийняв 33-відсоткову квоту для партійних працівників у 1996 році. Якщо квота не забезпечується, то внутрішні вибори мають проводитися повторно.¹²

■ **ПІВДЕННА АФРИКА:** у правилі 6 Статуту Африканського національного конгресу (АНК)¹³ зазначається: з метою забезпечення повного представництва жінок у всіх керівних структурах партія буде реалізовувати програму правового захисту інтересів, включаючи квоту не менш ніж на 50-відсоткове представництво жінок у всіх виборних структурах.

Крім керівних посад, політичні партії можуть гарантувати призначення жінок на посади в ключових партійних комітетах, цільових і робочих групах. У деяких випадках керівник фракції жінок у партії стає членом виконавчого комітету або інших структур, які мають відношення до ресурсів партії, виборчої готовності та відбору кандидатів.

Забезпечення участі жінок у внутрішніх структурах має першорядне значення для вирішення питання гендерної рівності в політичних партіях. Але також важливо, щоб такі заходи, як квоти, доповнювалися іншими ініціативами, наприклад, постійною розбудовою спроможності та підвищенням кваліфікації, з метою забезпечити жінкам можливість обіймати високі посади у партійному керівництві, навіть якщо відсутній механізм отримання квот. Політичні партії повинні вивчати й інші процеси, щоб призначати кваліфікованих та зацікавлених жінок на керівні посади й переконувати членів партії в тому, як важливо виявляти лояльність і надавати місце жінкам серед членів, керівництва й у внутрішніх структурах партій.¹⁴

(в) Визначення цілей щодо участі у партійних з'їздах

У багатьох політичних партіях саме на щорічних з'їздах приймається стратегія та ухвалюються основні рішення партії. Майже в усіх політичних партіях на з'їздах делегатам надається можливість налагодити політичні та фінансові зв'язки, необхідні їм для успішної політичної кар'єри. Тому політичні партії можуть ставити цілі щодо забезпечення присутності серед делегатів певної частки жінок. Наприклад, у **США** Демократична партія прийняла правила щодо участі жінок-делегатів у національних партійних з'їздах з висунення кандидатів. Завдяки внутрішньому лобюванню з боку жінок-членів та підтримці з боку лідерів партії статут партії вимагає, щоб кількість жінок і чоловіків серед делегатів з'їзду з висунення була рівною.

Крім того, проведення окремих форумів для жінок-делегатів для подальшої зустрічі на партійних з'їздах відкриває широкі можливості для налагодження зв'язків. В **АВСТРАЛІЇ** Жіноча організація в Лейбористській партії щороку проводить свої власні конференції, щоб дати жінкам можливість обговорити політичні проблеми, лобювати конкретні питання, налагодити зв'язки, позна-

йомитися одна з одною. У **САЛЬВАДОРІ** Секретаріат жіночого крила ФНВФМ організовує щорічні конференції жінок-лідерів партії, збираючи разом посадових осіб і членів виконавчої ради партії для вироблення концепції і стратегії гендерної рівності. Важливо, щоб рішення, ухвалені на цих жіночих форумах, були прийняті офіційно і використовувалися як настанови для визначення напрямку діяльності партії з політичних питань.

(г) Створення жіночих фракцій і відділів у політичних партіях

Практичний досвід і дослідження показують, що створення жіночих фракцій або секцій для того, щоб жінки-члени партії могли зустрічатися, влаштовувати дискусії та обговорення, чітко формулювати свої пріоритети й шукати вирішення загальних проблем, може мати велике значення для включення проблем жінок до порядку денного роботи партії. Жіноча фракція – це внутрішньопартійний відділ, діяльність якого спрямована на посилення представництва жінок та їх участі в справах партії й у політичному процесі загалом.¹⁵

ЖІНОЧІ ФРАКЦІЇ, ЯК ПРАВИЛО, ЗАЙМАЮТЬСЯ ДЕЯКИМИ АБО ВСІМА ВКАЗАНИМИ НИЖЧЕ ВИДАМИ ДІЯЛЬНОСТІ:

- беруть участь у розробці стратегії, просувають інтереси жінок на політичних платформах і консультують керівництво партії з гендерних питань;
- сприяють або здійснюють контроль виконання політики гендерної рівності, в тому числі реалізації квот у процесі підбору кандидатів;
- координують роботу жінок-членів партії;
- ведуть роз'яснювальну роботу і виконують мобілізаційні функції, зокрема, допомагають жіночій частині електорату під час виборів і розширюють партійну базу;
- надають підтримку і проводять підготовку новообраних депутатів і посадовців;
- допомагають змінити співвідношення сил всередині партії, поінформувати та навчити членів партії щодо гендерної рівності;
- встановлюють контакти з чоловіками-членами партії.

Важливо, щоб жіночі фракції були офіційно включені до структури партії, були наділені визначеними функціями та обов'язками і, за необхідності, їм виділяли кошти на покриття поточних витрат. Є кілька прикладів, коли жіноча фракція партії ставала серйозним механізмом тиску на політичну партію щодо проведення реформ і розширення участі жінок у відповідальних партійних справах, прийняття внутрішніх квот, створення навчальних програм і надання підтримки жінкам-кандидатам. Однак необхідно дбати про те, щоб гендерні питання не стали «бункером» в жіночій фракції або щоб група не була зміщена «на узбіччя» у партійній діяльності. Є один спосіб уникнути цього: потрібно, щоб секретарю або голові жіночої фракції було забезпечено місце і право голосу в керівному органі партії.

Ось деякі приклади:

■ **АВСТРАЛІЯ:** у статуті Лейбористської партії визначені роль, склад та повноваження Лейбористської організації жінок, федеральних відділень і відділень у кожному штаті.¹⁶

■ **КАМБОДЖА:** жіноча фракція партії Сам Райнса (ПСР) прагне до просування жінок усередині партії, виступає за введення внутрішніх квот на місця в правління, проводить навчання жінок-кандидатів, громадян, веде громадянську освітню діяльність і агітаційну роботу з виборцями.

■ **МЕКСИКА:** Партія національної дії (ПНД) перетворила свою жіночу фракцію з громадської організації на ефективну платформу для сприяння просуванню жінок на лідерські позиції. Наприклад, під час виборів Національний секретаріат ПНД з питань політичного сприяння жінкам намагався впливати на партійних керівників місцевого і національного рівня, щоб включити більше жінок в якості кандидатів на виборах. Політична партія також стежить за тим, щоб проекти програмних документів партії надсилалися до жіно-

чої фракції на предмет вивчення з погляду гендерної рівності до остаточного їх оформлення.

■ **МАРОККО:** більшість великих політичних партій створили жіночі секції або аналогічні внутрішні структури, які опікуються проблемами жінок і потребами жінок-членів партії. Наприклад, Партія прогресу і соціалізму (ППС) створила раду з питань рівності, щоб забезпечити представництво жінок у процесі ухвалення партійних рішень.

■ **СЕРБІЯ:** жіноча фракція партії G17 Plus визнана у статуті як офіційна структура цієї партії. Вона виступає за заходи зі сприяння жінкам-кандидатам на виборах і впливає на партійних лідерів з метою гарантувати, щоб жінкам-кандидатам були забезпечені верхні позиції у списках. Крім того, жіноча фракція активно займається питаннями фінансування тренінгів та семінарів для жінок-кандидатів та активістів, а також працює в напрямку розширення можливостей жінок у плані впливу на політичні курси на місцевому рівні.

(д) Дотримання аспекту гендерної рівності при розробці політики

Як зазначено вище, однією з функцій жіночої фракції є робота з розробки політики партії. Політичні партії повинні стежити за тим, щоб їхні стратегії та пріоритети відображали потреби жінок і чоловіків – не лише з погляду політичних реформ з урахуванням гендерного фактора, а також для забезпечення комплексного гендерного підходу до всіх програмних документів партії. Досягти цього можна за допомогою комітету з розробки політики, який займається гендерною проблематикою і узгоджує всі програмні документи на предмет забезпечення гендерної рівності, або шляхом розбудови спроможності членів партії. Обговорення цього питання продовжується у параграфі «Управління» розділу «Період після виборів».

II

ПЕРІОД ДО ВИБОРІВ

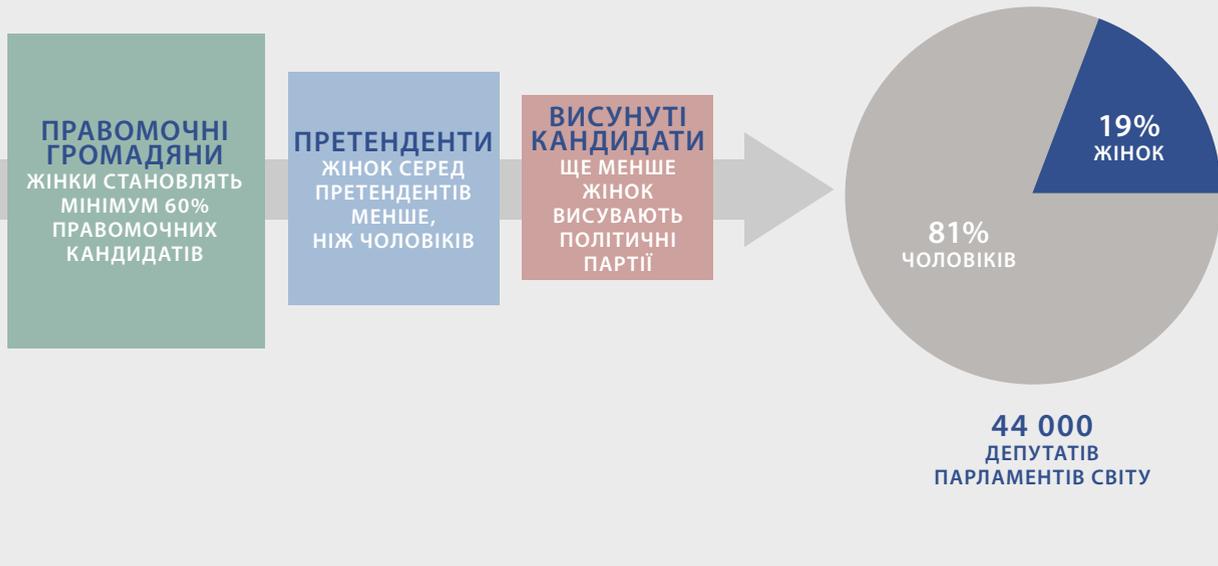

ПІДБІР ТА ВИСУНЕННЯ КАНДИДАТІВ

ОСНОВНІ ПИТАННЯ

Процес підбору та висунення кандидатів є, мабуть, найважливішим для політичних партій, якщо необхідно активізувати процес політичної участі жінок. Політичні партії є серйозною сполучною ланкою в питанні забезпечення рівності і всеосяжної участі, враховуючи, що вони здійснюють жорсткий контроль процесу висунення кандидатів на виборні посади. Політичні партії дуже відрізняються одна від одної в тому, як вони здійснюють висунення кандидатів, за кількістю відібраних жінок, за позиціями жінок у партійних списках, а також за кількістю жінок, які обіймають виборні посади. Політичні партії також відрізняються широтою участі та ступенем децентралізації.

РИС. 3. ЕТАПИ ПІДБОРУ КАНДИДАТІВ

Про процес підбору кандидатів на вибори можна отримати уявлення по етапах. Зазвичай в будь-якій країні існує резерв «правомочних» громадян (це громадяни, які відповідають правовим і формальним вимогам, щоб стати членами законодавчого органу), але лише деякі з них наважуються запропонувати себе як можливих кандидатів – «претендентів». Є багато факторів, що впливають на оцінку, яку потенційний претендент дає своїм можливостям у плані проведення виборчої кампанії, зокрема: оцінка необхідного часу, фінансові зобов'язання, ймовірність перемоги, особисті амбіції, підтримка з боку сім'ї та суспільства і зобов'язання перед ними, доступ до політичних і фінансових систем, винагорода, статус і політична влада.¹⁷ Саме на стадії переходу від положення правомочного громадянина до положення претендента, а в підсумку – до положення кандидата, висунутого партією, має місце великий гендерний розрив і відбувається скорочення кількості жінок.

Етап, коли контролери партії здійснюють висунення «претендентів» у кандидати, є найбільш відпо-

відальним для вступу жінок на посаду. На партії чиниться тиск як ззовні, так і зсередини, це відбивається на їхніх рішеннях про висунення кандидатів. Зовнішній тиск, що чиниться на партію, полягає в тому, як їх сприймуть і оцінять виборці, тому вони можуть висунути кандидатів з розрахунком максимально збільшити кількість голосів, відданих за партію.¹⁸ Ті кандидати, яких «сприймають» як потенційні пасиви (часто це жінки), не будуть висуватися партією. Щодо внутрішніх тисків, то важливими є результати діяльності претендентів у минулому, активна позиція в партії і доступ до коштів. Відомі люди, які обіймають виборну посаду, або ті люди, які мають вагу в суспільстві завдяки своїй професії чи сім'ї, також мають більше шансів на підтримку з боку партії.¹⁹

Відбір кандидатів проводиться політичними партіями по-різному й може відрізнятися за низкою ознак, включаючи, наприклад, ступінь децентралізації процесу підбору. Правила і норми, встановлені у партії, впливатимуть на спосіб, у який партія фактично здійснює процес висунення кандидатів. Якщо

у внутрішньопартійній бюрократичній системі діють положення, що гарантують представництво жінок, – це серйозна перевага. Коли правила неписані, значно складніше розробити і реалізувати стратегію проникнення у владне коло, і немає відповідальності, якщо правила не впроваджені. За слабкої внутрішньої організації, відсутності внутрішньої демократії чи неясності правил підбору рішення зазвичай виносяться невеликою кількістю членів партійної верхівки, а це, як правило, чоловіки. Жінки зазвичай перебувають осторонь і не входять до «чоловічої компанії». Системи патронажу є досить закритими і не сприяють висуненню жінок-кандидатів.²⁰ В ідеалі процеси висунення кандидатів мають бути і офіційними, й прозорими, що забезпечить більшу справедливість у представництві.

Саме через перешкоди, з якими стикаються жінки у виборчому процесі, та через проблеми, пов'язані з одержанням місць для кандидатів від партії, політичні партії запропонували спеціальні заходи і в багатьох випадках скористалися ними. Це можуть бути найрізноманітніші заходи – від розроб-

ки стимулів для залучення жінок до партії (наприклад, фінансування виборчої кампанії) або організації навчання та підвищення кваліфікації жінок-кандидатів до постановки всередині партії завдання, що певною кількістю кандидатів будуть жінки. Ці заходи можуть бути обумовлені й у законодавстві, але політичні партії часто вживають таких заходів добровільно.

КВОТИ ДЛЯ ЖІНОК-КАНДИДАТІВ

Серед різних стратегій, які розглядаються в цьому Посібнику, певний вид виборчої квоти (незалежно від того, прийнята вона політичними партіями на добровільній основі чи прописана в законі про вибори) присутній у всіх досліджуваних випадках. Такий збіг не є навмисним, тому що мета цього дослідження – дати приклади спеціальних заходів, крім виборчих квот, щоб відобразити різноманітність підходів, якими користуються політичні партії в усьому світі для підтримання жінок. Проте очевидно, що найпопулярнішим і найбільш поширеним спеціальним заходом є виборча квота, яку використовують окремо або у поєднанні з іншими заходами. Таким чином, частота згадування квот у конкретних прикладах переконує, що квоти, як і раніше, залишаються найпереконливішим, найбільш ефективним і найкращим засобом, за допомогою якого забезпечується залучення більшої кількості жінок до політичних партій та до політичного життя загалом.

Виборчі кандидатські квоти стали важливим політичним інструментом, що розширює доступ жінок до посад у керівних органах. За умови їх правильного використання дотримується право жінок на одержання посад у вищезгаданих органах, а проблема не залишається на відкуп лідерам політичних партій або комітетів з висунення кандидатів. На процес

ЗА СЛАБКОЇ ВНУТРІШНЬОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ, ВІДСУТНОСТІ ВНУТРІШНЬОЇ ДЕМОКРАТІЇ ТА НЕЧІТКОСТІ ПРАВИЛ ПІДБОРУ, РІШЕННЯ ЗАЗВИЧАЙ УХВАЛЯЮТЬСЯ НЕВЕЛИКОЮ КІЛЬКІСТЮ ЧЛЕНІВ ПАРТІЙНОЇ ВЕРХІВКИ, А ЦЕ, ЯК ПРАВИЛО, ЧОЛОВІКИ.

упровадження квот значний вплив мають настанови та рекомендації міжнародних організацій. Як зазначено у Пекінській платформі дій (ППД), квоти – це засіб, який дає гарантію, що члени групи виборців, наприклад, жінки, входять у приписаний мінімум в представницьких установах – як делегати, кандидати або обрані посадовці.

Важливо зазначити, що правові норми щодо квот часто формулюються у гендерно-нейтральний спосіб, зазвичай встановлюючи мінімально необхідний відсоток недостатньо представленого гендеру або мінімально необхідний відсоток для представників обох гендерів. Проте, у зв'язку з тим, що майже без винятку жінки представлені недостатньою мірою з точки зору гендерної рівності, виборчі квоти часто називають «жіночими» квотами. Не слід вважати, що це означає, що виборчі квоти допомагають тільки жінкам або дають жінкам невинуваті переваги; вони, скоріше, є заходом з усунення дисбалансу в представництві.

Види квот

Є два основні види виборчих квот залежно від їх призначення в процесі підбору: кандидатські квоти та резервні місця.

Кандидатські квоти призначені для залучення кандидатів, гарантуючи, що жінки складуть частку кандидатів, представлених на виборах. Ці квоти можуть бути або *закріплені законодавчо*, коли в законі вказується мінімальний відсоток кандидатів, які мають бути жінками, або вони можуть бути *добровільними*, коли полі-

тична партія добровільно ставить завдання висунути жінок-кандидатів для участі у виборах.²¹

Резервні місця передбачають, що певний відсоток місць у законодавчому органі або парламенті має бути наданий жінкам.

Кандидатські квоти

На сьогодні приблизно 50 країн прийняли закони про кандидатські квоти для жінок, а у деяких із них такі квоти застосовуються з початку 1990-х років. Там, де квоти закріплені законодавчо, політичним партіям, як правило, доводилося вносити зміни до порядку висунення кандидатів від партії з метою забезпечення дотримання закону. Крім країн, де квоти законодавчо закріплені, є більше 30 країн, в яких сотні політичних партій добровільно прийняли стратегії щодо квот для жінок. У таких випадках партія визначає власне завдання або відсоток кандидатів, який, на її думку, мають становити жінки (приклад див. у Додатку 2).²²

Нижче наведено кілька конкретних прикладів політичних партій, які добровільно прийняли квоти, що гарантують жінкам частину місць у партійних списках:

КАНДИДАТСЬКІ КВОТИ МОЖУТЬ БУТИ:

- **добровільними:** вони приймаються на добровільній основі політичними партіями і мають бути відображені в правилах висунення кандидатів і (або) статутах партій;
- **законодавчо закріпленими:** у конституції, законі про вибори або законі про політичні партії встановлюється мінімальна кількість жінок-кандидатів на виборах.

■ **БУРКІНА-ФАСО:** партія «Конгрес за демократію» (ПКД) прийняла 25-відсоткові внутрішні квоти для жінок в партійних списках на парламентських виборах 2007 року.

■ **ЛЮКСЕМБУРГ:** Християнсько-соціальна народна партія (ХСП) націлена на 33-відсоткове представництво жінок-кандидатів у її партійних списках.²³

■ **МАРОККО:** Соціалістичний союз народних сил (ССНС) прийняв 20-відсоткову квоту представництва жінок у виборчих списках кандидатів.

■ **ПАР:** прийнятим Африканським національним конгресом (АНК) порядком внесення до списку на загальні вибори 2003 року встановлено квоту для жінок у партійних списках – одна третина. На період до виборів 2009 року квота була збільшена до 50 відсотків кандидатів-жінок.

■ **ІСПАНІЯ:** Соціалістична партія прийняла норму про те, що 40 відсотків усіх кандидатів у виборчих списках мають становити жінки.

■ **АВСТРАЛІЯ, КАНАДА і ВЕЛИКА БРИТАНІЯ:** політичні партії прагнули зробити так, щоб жінки балотувалися у виборчих округах або на «безпечні» місця, користуючись цим заходом для збільшення кількості обраних жінок.

Забезпечення дотримання квот

Основними критеріями для набрання квотами чинності є розміщення і забезпечення дотримання квот. По-перше, жінки тільки виграють від квоти, якщо вони розміщені на «виграшних» позиціях партійного списку, а не «поховані» у самому низу, де мало шансів бути обраними. По-друге, законодавчо закріплені кандидатські квоти ефективніші, якщо за їх недотримання передбачені санкції. Орієнтовна квота, добровільно встановлена партією чи визначена у законі, може поставити завдання, яке важко буде виконати або тому, що закон не визначає, як виконати це завдання, або тому, що політичні партії не звертають на це увагу, бо немає механізму забезпечення виконання зобов'язань. З іншого боку, обов'язкова квота не тільки ставить завдання, а й передбачає, як вона будуть виконуватися, як правило, за допомогою мандату на розміщення. В законі або в нормативних документах партії можуть бути визначені заходи щодо розміщення жінок на «виграшних» позиціях у партійних списках (тобто кожне друге або третє місце у списку) й партійні виборчі списки не приймаються офіційними виборчими органами або партійними комітетами з висунення кандидатів, поки в них не буде забезпечено дотримання квот.²⁴

ЗАСТОСОВУВАНІ СТРАТЕГІЇ

Наведені нижче стратегії – виведені з практичних прикладів та інших досліджень – покликані зорієнтувати політичні партії щодо дій, які можуть уживатися для вирішення проблеми гендерної нерівності у процесі підбору кандидатів. Ці стратегії також надають ідеї щодо дій, до яких можуть вдаватися організації, які надають допомогу в цілях розвитку, партійні фонди та ОГС в їхній роботі з політичними партіями та в наданні останнім підтримки.

(а) Спонукаати політичні партії до підтримки кандидатських квот і офіційного оформлення їх у партійних статутах

У партійних статутах і нормативних документах відображені принципи та стратегії політичної партії. Включення засад гендерної рівності до статутів і нормативних документів партій є дуже важливим мо-

ментом для чіткого формулювання бачення політичної партії й щодо постановки необхідних цілей задля успішного впровадження необхідних стратегій для реалізації цього бачення. Деякі політичні партії в **САЛЬВАДОРІ**, **ІНДІЇ** та **МАРОККО** включили такі заяви та положення на підтримку гендерної рівності й сприяння участі жінок у політичному житті до своїх програмних документів і статутів.

(б) Розробити інструкції для партійних комітетів з підбору кандидатів

Політичні партії користуються різними правилами підбору кандидатів. Незалежно від процесу, зрозумілі і прозорі інструкції, а також інструкції, які включають в себе правила, що гарантують участь жінок, мають велику перевагу. Коли правила неписані, а підбором кандидатів займаються кілька партійних керівників, жінкам дуже важко конкурувати з чоловіками на рівних, тому що вони, як правило, не входять в «чоловічу компанію». Зробивши процес відкритим для ширшої участі, можна боротися з прагненням лідерів деяких партій підбирати своїх кандидатів за невизначеними критеріями. Правила мають встановлювати чіткі та досяжні цілі.

Наприклад, у Ліберальній партії **КАНАДИ** був створений комітет з підбору кандидатів для забезпечення різноманітності у процесі підбору кандидатів і гарантування дотримання правил стосовно залучення жінок-кандидатів. У **ХОРВАТІЇ** Соціал-демократична партія добровільно прийняла 40-відсоткову квоту для «недостатньо представленого гендеру» для всіх списків кандидатів на парламентських виборах і на виборах до місцевих законодавчих органів. Посилання на «недостатньо представлений гендер» призначалося для того, щоб запобігти запереченням з боку тих осіб, які, можливо, вважали, що система квот має дискримінаційний характер і спрямована тільки на жінок.

(в) Забезпечувати реалізацію та розміщення на «виграшних» позиціях

Найбільш дієвими кандидатськими квотами є ті, які передбачають розміщення жінок-кандидатів на «виграшних» позиціях або у «виграшних» округах, а також передбачають механізми забезпечен-

ня їх реалізації. Деякі партії не тільки вказують відсоток кандидатів, які мають бути жінками, а й вказують, які позиції вони повинні зайняти у партійних списках. Наприклад, протягом кількох років Соціал-демократична партія **ШВЕЦІЇ** складала списки типу «зебра» або «блискавка», де чергуються чоловіки та жінки у всіх списках кандидатів. **ІНДОНЕЗІЙСЬКА** Демократична партія боротьби (ДПБ) мала намір розмістити жінок під першими номерами у своїх списках в декількох районах, щоб забезпечити їхній успіх на парламентських виборах 2009 року. У **КОСТА-РІЦІ** Партія соціал-християнської єдності (ПСХЕ) чергувала чоловіків і жінок-кандидатів у виборчих списках.²⁵

Найефективнішим засобом реалізації партійних квот є надання виконавчому комітету партії і комітету з відбору кандидатів повноважень на відхилення партійного списку або внутрішнього процесу відбору кандидатів, який не відповідає нормам квоти. Наприклад, дотримання 35-відсоткової квоти для жінок у партії ФНВФМ **САЛЬВАДОРУ** забезпечує Жіночий секретаріат. У **КАНАДІ** центральний комітет Ліберальної партії не затвердить висунутих кандидатів на вибори, якщо жінки не становитимуть одну третину висунутих кандидатів, і навіть скасує подані списки, визначивши кандидатів на свій власний розсуд. У Лейбористській партії **АВСТРАЛІЇ** квота вимагає, щоб на 40 відсотках «виграшних» місць у парламентах штатів і федеральному парламенті були пред-

ставлені кандидати-жінки, а якщо у списках кандидатів немає достатньої кількості жінок, то адміністративні комітети штатів і Федеральний адміністративний комітет можуть вимагати проведення нових праймеріз або попередніх виборів.

Там, де квоти закріплені законодавчо, необхідно вжити додаткових заходів з контролю виконання квот з боку органу управління виборами (виборчої комісії) й наділити його повноваженнями і засобами для забезпечення дотримання закону на практиці. У деяких країнах Латинської Америки та інших регіонів орган управління виборами буде відмовляти в реєстрації списків кандидатів, представлених політичними партіями, доти, доки списки не будуть складені відповідно до вимог закону.

(г) Працювати з ОГС з контролю дотримання законодавства про квоти

Крім органів управління виборами і внутрішньопартійних комітетів, у деяких країнах важливу роль у питаннях контролю дотримання політичними партіями законів про квоти відіграють організації громадянського суспільства. ОГС служать інструментом тиску на політичні партії в питаннях виконання партійних обіцянок та забезпечення підзвітності партійних лідерів. Наприклад, у **ВІРМЕНІЇ** Форум жіночого лідерства, багатостороння ОГС, розробила стратегію поєднання приватних зустрічей і переговорів з керівництвом партії з громадськими заходами, наприклад, прес-конференціями, щоб чинити тиск на політичні партії в питаннях дотримання своїх зобов'язань за квотами. У **МЕКСИЦІ** жінки-члени партії ПНД використовували стратегічні альянси з іншими партіями і організаціями громадянського суспільства, щоб домогтися виконання квот з урахуванням гендерного фактора.

(г) Розвивати стратегічні союзи з чоловіками

У деяких політичних партіях чоловіки, які виступають за такі механізми, як кандидатські квоти або резервні місця, грають вирішальну роль у забезпеченні внутрішньопартійної підтримки цих стратегій. Щоби керівництво партії сприймало участь жінок як перевагу для всієї партії, а не тільки для жінок-членів, пропагандою реформ мають займатися і чоловіки. У Лейбористській партії **АВСТРАЛІЇ**, у Ліберальній пар-

тії **КАНАДИ** й Соціалістичній партії **ІСПАНІЇ** жінки працювали разом з чоловіками-керівниками партій, які підтримували реформи щодо квот. У **МЕКСИЦІ** жінки-члени ПНД проводили навчання і чинили тиск на своїх колег-чоловіків у питаннях надання підтримки реформам щодо квот і отримання підтримки в лавах партії. Така підтримка стала важливою для проходження цього закону у парламенті. Подвійний підхід до роботи з чоловіками і жінками всередині партії поряд з підтримкою ззовні з боку ОГС може дати хороші результати.

(д) Розширювати коло кандидатів-жінок і проводити підготовку кадрів

Деякі керівники політичних партій стверджують, що їм не вистачає бажаючих і підготовлених жінок-кандидатів, впевнених і досвідчених, щоб балотуватися на виборах, що, в свою чергу, може означати, що партія не виконує свої завдання з реалізації квоти. Це може бути особливо помітно в державах, що пережили конфлікт, в яких жінки зазвичай відсторонені від процесів перехідного періоду, за винятком випадків, коли політичні партії активно залучають жінок до своїх лав. Важливо, що крім реалізації кандидатських квот, заохочуються також інші додаткові засоби залучення жінок до участі в політичному житті. У тих країнах, де квоти не вводяться, такі заходи набувають дедалі більшого значення.

Стратегії, спрямовані на розширення кола кандидатів-жінок і розбудови їхньої політичної спроможності, включають в себе, наприклад, навчання і сприяння у здійсненні просвітницької діяльності – в **КАМБОДЖІ**, чи консультування з технічних питань та надання рекомендацій щодо стратегій інформаційно-пропагандистської роботи – в **МАРОККО**, де коаліція жіночих організацій громадянського суспільства і партійних активістів отримала підтримку з боку міжнародних організацій під час проведення ними кампанії на захист квот. У **КАНАДІ** Ліберальна партія призначила директора з пошуку кандидатів-жінок, щоб допомогти в питанні залучення жінок в політичну партію. В **ІНДОНЕЗІЇ** Департамент розширення прав і можливостей жінок ДПБІ працює з відділенням освіти над розробкою і впровадженням навчальної програми для жінок-кандидатів з підвищення рівня їхніх політичних знань. Бразиль-

ська Республіканська партія (ПР) організувала в деяких штатах автомобільні колони – захід в рамках ознайомлення з гендерними питаннями, спрямований на те, щоб заохочувати жінок вступати до партії та визначити лідерів серед місцевих жінок, які могли б стати кандидатами. Було запропоновано проводити навчальні заняття з жінками, які виявляють інтерес до партійної доктрини, цілей та досягнень партії.²⁶

Політичні партії також могли б успішно підтримувати мережу або спільноту жінок-кандидатів, які балотувались на виборах, незалежно від того, виграли вони чи ні. Політичні партії могли б заручитися їхньою підтримкою, щоб розвивати зв'язки з виборцями і заохочувати майбутніх кандидатів-жінок. У Гані група політичних партій ставить за мету вести базу даних про жінок, які брали участь у виборах, але безуспішно, – щоб утримати їх на партійній роботі і на посадах, а також підтримувати їх зацікавленість в тому, щоб брати участь у виборах в майбутньому.²⁷

(е) Заохочувати багатосторонні відносини та обмін досвідом

У багатьох країнах з перехідною економікою політичні партії високо цінують стратегічні відносини з між-

народними організаціями. Деякі партії звертаються до політичних партій країн Західної Європи або Північної Америки за досвідом і з метою приєднання до міжнародного угруповання політичних партій (партійних міжнародних груп). Для деяких політичних партій, наприклад, прийняття квоти свідчить про те, що партія намагається стати відкритою та всеохопною. Тим політичним партіям, які, наприклад, прагнуть приєднатися до Соціалістичного інтернаціоналу, рекомендується вживати заходів щодо розширення можливостей жінок в політичній сфері.

ФІНАНСУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ І ВИБОРЧИХ КАМПАНІЙ

ОСНОВНІ ПИТАННЯ

Результати вивчення думок 300 парламентарів, проведеного Міжпарламентським союзом (МПС), показали, що одним з найбільш істотних факторів, який утримує жінок від того, щоб зайнятися політикою, є відсутність коштів на участь у виборчих кампаніях.²⁹ Мало того, що жінки всіляко намагаються зібрати кошти, необхідні для проведення дорогої кампанії, вони, як правило, отримують незначну фінансову допомогу від своїх політичних партій або не отримують жодної допомоги взагалі. Питання фінансового забезпечення є особливо важливим для жінок-кандидатів на двох етапах: (1) для перемоги при висуненні кандидатів і відборі, проведеному партією, та (2) у фінансуванні виборчої кампанії.

Проблема фінансування є актуальною й для чоловіків, але у жінок частіше виникають серйозні фінансові труднощі – з кількох причин. У всьому світі економічне становище жінок зазвичай гірше, ніж чоловіків. Ролі в процесі гендерної соціалізації традиційно розподіляються так, що чоловіки – це «годувальники», тому для чоловіків більш звично знаходити кошти на власні потреби. Оскільки традиційно доля жінок – домашнє господарство, вони, як правило, не звикли «добувати» гроші самостійно. Отримавши гроші, багато жінок воліють витратити їх на невідкладні потреби сім'ї.

ДОКТРИНА СОЦІАЛІСТИЧНОГО ІНТЕРНАЦІОНАЛУ ЖІНОК, 2010 РІК:

СІЖ (Жіноче відділення Соціалістичного інтернаціоналу) закликає «партії-учасниці ... до того, щоб вони надавали сприяння у заходах з поступового досягнення паритету (50/50) жінок і чоловіків у всіх керівних органах, починаючи від мінімальної квоти в 30% для жінок і чоловіків на всі виборні посади, а також у керівництві партії, а також у постановці мети з чітко встановленими термінами для якнайшвидшого досягнення представництва 50/50 з метою забезпечення врахування точки зору жінок у політичній діяльності однаковою мірою і, отже, спрямування зусиль на забезпечення соціально справедливого, стійкого і збалансованого розвитку».²⁸

ДВА СПОСОБИ, В ЯКІ ГРОШІ В ПОЛІТИЦІ МАЮТЬ БЕЗПОСЕРЕДНЄ ВІДНОШЕННЯ ДО ЖІНОК-КАНДИДАТІВ У ВИБОРЧОМУ ПРОЦЕСІ:

(1) збір коштів на те, щоб перемагти у процесі висунення й увійти до лав партії;

(2) залучення достатніх коштів на фінансування виборчої кампанії.

Крім того, чоловіки здатні краще вести агітаційну роботу за межами партійної структури, тому що вони більше пов'язані з бізнесом і професійними спільнотами, які можуть забезпечити їм фінансову підтримку й надати діловий досвід. Фактор зв'язків поширюється на «чоловічу компанію» всередині партії, оскільки на більшості керівних посад у партіях сьогодні переважають чоловіки, тоді як жінок часто просто не пускають до владного кола.³⁰ Відсутність жінок у цих спільнотах заважає їм використати свої здібності щодо залучення достатніх коштів для проведення ефективної агітаційної кампанії, особливо коли доводиться суперничати з чоловіками, які займають міцні позиції у владі. Винятком часто бувають подружжя, дочки і сестри відомих політиків, які завдяки своїм відносинам мають доступ до сімейного капіталу та зв'язків.³¹

У багатьох демократіях, що розвиваються, брак коштів для оплати навіть помірних кандидатських внесків може виключати жінок із виборчого процесу. Нестачу коштів особливо часто гостро відчують новостворені політичні партії чи ті партії, які не представлені в парламенті, тому що вони зазвичай не можуть претендувати на державне фінансування. У цих випадках жінкам-кандидаткам доводиться оплачувати витрати на транспорт та підготовку агітаційних матеріалів самостійно, а це може бути особливо важко робити в сільських районах, де транспортні витрати на те, щоб зустрітися з виборцями, дуже великі.³²

Обсяг необхідних коштів буде коливатися протягом виборчого циклу. Однією з найсерйозніших проблем, з якими стикаються жінки на ранньому етапі, є збирання «ранніх грошей» для забезпечення висунення від партії. «Ранні гроші» – це початкове фінансування, не-

обхідне для того, щоб почати передвиборчу кампанію з висунення кандидатур, зокрема звернути на себе увагу і зробити своє ім'я упізнаваним, мати змогу їздити й організувати передвиборний штаб, а зрештою отримати місце кандидата від партії. Більша частина «ранніх грошей» на проведення передвиборчої кампанії найчастіше буде надходити від самого кандидата, і таке самофінансування особливо часто стає основною перешкодою для жінок. Після перемоги на етапі висунення кандидатів підтримка з боку партії може посилитися, а більша популярність може забезпечити залучення додаткових джерел фінансування.³³

ЗАСТОСОВУВАНІ СТРАТЕГІЇ

Наведені нижче стратегії покликані передусім зорієнтувати політичні партії щодо заходів, яких можна вжити безпосередньо для розв'язання проблеми, з якою стикаються жінки при збиранні коштів на проведення передвиборчої кампанії. Крім того, ці стратегії містять ідеї, якими можуть користуватися організації, що надають допомогу в цілях розвитку, партійні фонди та організації громадянського суспільства (ОГС) у своїй роботі з політичними партіями й наданні останнім підтримки.

(а) Створювати мережі зі збирання коштів

Жіночі мережі та організації зі збирання коштів мають величезний вплив на приплив коштів на підтримку жінок-кандидатів. Результати досліджень, проведених в **АВСТРАЛІЇ, КАНАДІ, КАМБОДЖІ, ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ** та **США**, показують, що групи зі збирання коштів є дуже впливовими у залученні та мобілізації коштів для жінок. Мережі зі збирання коштів можуть

надати необхідні первісні фонди для підтримки жінок на ранніх етапах боротьби за висунення кандидатами на виборах. Крім того, вони є важливими джерелами коштів там, де відсутнє державне фінансування, і кандидати повинні залучати приватні кошти для того, щоб брати участь у виборах.

Усвідомлення того факту, що жінки потребують «ранніх грошей», щоб взяти участь у передвиборчій кампанії та виграти боротьбу за висунення як кандидата на виборах, прийшло після створення Списку Емілі в **СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ АМЕРИКИ**. Список «Ранні гроші працюють як дріжджі» (Список Емілі) – це мережа зі збирання коштів, за допомогою якої розширюється можливість доступу до фінансування для прогресивних жінок-членів Демократичної партії в американській політиці. Оскільки жінки не отримували початкових грошей для проведення своїх кампаній, завдяки чому їх серйозно б сприймали як конкурентів кандидатам-чоловікам, Список Емілі надав їм доступ до «ранніх грошей», оскільки «ранні гроші» (тобто грошові кошти на проведення кампанії) змушують «тісто підніматися». Ця мережа надихнула на введення аналогічних ініціатив у інших країнах, наприклад, на Список побажань (Wish List), створений Республіканською партією. Ці мережі збирають індивідуальні внески й передають кошти своїм першочерговим кандидатам.

(б) Створювати внутрішньопартійний фонд для сприяння жінкам-кандидатам

Деякі політичні партії створили цільові фонди для надання жінкам-кандидатам допомоги у покритті витрат на проведення кампанії. У **КАНАДІ** Ліберальна партія створила фонд Джуді ЛаМарш, який є партійним механізмом для залучення грошей і використання їх на підтримку жінок-кандидатів з метою обрання останніх до парламенту. Ліберальна партія здійснює безпосередній контроль витрачання цих грошей, а також стежить за тим, яким жінкам-кандидатам віддати перевагу при розподілі коштів. Фонд повинен працювати в рамках нормативних актів про фінансування партій у Канаді й гроші в нього надходять, насамперед, від заходів зі збирання коштів, а також у вигляді поштових переказів і через Інтернет. Фонд дуже сприяв збільшенню кількості жінок, обраних на передвиборчій партійній конференції.

СУБСИДІЇ ДЛЯ ЖІНОК-КАНДИДАТІВ МОЖУТЬ ЙТИ НА ВІДШКОДУВАННЯ:

- витрат на догляд за дітьми;
- транспортних витрат, пов'язаних із проведенням виборчої кампанії;
- витрат на придбання одягу;
- витрат на проведення кампанії, таких як витрати на друк матеріалів.

(в) Надавати субсидії жінкам-кандидатам

Для активної передвиборчої кампанії необхідні фінансування, час і гнучкість – те, що собі можуть дозволити небагато людей, особливо серед сімейних жінок. У багатьох сім'ях переважно на жінках лежить обов'язок із виховання дітей, і поєднувати це з довгими годинами агітаційної роботи часто буває вкрай важко. У **КАНАДІ** Ліберальна партія намагалася вирішити ці проблеми шляхом надання субсидій жінкам-кандидатам на покриття витрат, пов'язаних з проведенням передвиборчої кампанії. На державному рівні програма фінансової допомоги дозволяє відшкодовувати жінкам-кандидатам і кандидатам від меншин до 500 канадських доларів на покриття витрат із догляду за дитиною, понесених у процесі висунення кандидатів, а також 500 канадських доларів на покриття транспортних витрат на поїздки по великих за територією виборчих округах.³⁴ Ще 500 канадських доларів виділяється на покриття витрат у процесі висунення кандидатів в округах, де особа, яка займає посаду, йде у відставку. У **КАМБОДЖІ** партія Сам Райнса забезпечує жінок-кандидатів деякими предметами першої необхідності, зокрема одягом, який доречно носити в ході передвиборчої кампанії, а також велосипед для переміщення. У політичних партій є ще один варіант: запропонувати жінкам-кандидатам допомогу у вигляді членських внесків і гонорарів за висунення кандидатів, які для деяких жінок можуть бути непомірно високими.

(г) Обмежувати видатки на висунення кандидатів і передвиборчу кампанію

Навіть якщо жінки можуть зібрати кошти, необхідні для проведення передвиборчої кампанії, вони будуть не в змозі забезпечувати достатній рівень фінансу-

вання, щоб досягти успіху і безпосередньо конкурувати з чоловіками. У деяких країнах перемога при висуненні від партії стає дедалі дорожчим завданням, а необхідність провести дві кампанії з високою вартістю (щоб виграти етап висунення від партії і профінансувати виборчу кампанію) в одному виборчому циклі дуже ускладнює завдання збору коштів. Надто часто буває так, що кандидат, який зібрав більше грошей, перемагає на етапі висунення від партії. Це особливо актуально для **США** та інших виборчих систем, орієнтованих на кандидата, наприклад, у **НІГЕРІЇ**, де відзначається величезний вплив грошей на представництво. Це ставить недостатньо представлені групи в особливо невідгідне положення в плані отримання доступу до політики. Було запропоновано обмежити витрати на етапі боротьби за висунення і скоротити термін проведення передвиборчої кампанії – як можливість створити більш рівні умови для недостатньо представлених груп.³⁵

(г) Державне фінансування політичних партій

Державне фінансування є єдиним механізмом, яким користуються для створення рівних умов при проведенні передвиборчої кампанії, і зазвичай він націлений на партії, представлені в парламенті. Державне фінансування здійснюється, як правило, без будь-яких зобов'язань для одержувачів, але воно може регулюватися таким чином, щоб спонукати партії на вирішення питань, пов'язаних з розширенням політичних прав і можливостей жінок.

■ **МЕКСИКА:** стаття 78 Виборчого кодексу передбачає «два відсотки за законом», тобто два відсотки обсягу державного фінансування політичних партій мають витратитися спеціально на проведення заходів щодо розбудови спроможності жінок як кандидатів і політиків.

■ **БУРКІНА-ФАСО:** законом 2009 р. встановлені кандидатські квоти й істотне матеріальне стимулювання партій, які обрали жінок-кандидатів. Якщо у партії 30 відсотків обраних кандидатів – жінки, то обсяг державного фінансування партій збільшується на 50 відсотків.³⁶

■ **ФРАНЦІЯ:** поправкою 1999 р. закріплений принцип паритету в конституції, зокрема, 50 відсотків кандидатів, висунутих на вибори, мають бути жінками. На виборах кандидатів до нижньої палати партії підпадають під фінансові санкції, якщо не висувають по 50 відсотків кандидатів обох статей. Партії втрачають частину державного фінансування, якщо різниця між кількістю кандидатів кожної статі перевищує 2 відсотки від загальної кількості кандидатів у списку.³⁷

Кілька додаткових пропозицій було зроблено в Ірландії і Гані. В **ІРЛАНДІЇ** за Загальною схемою закону про вибори (зі змінами) (щодо фінансування політичних партій) 2011 року було запропоновано скоротити фінансування політичних партій удвічі, якщо жінки не будуть становити 30 відсотків від загальної кількості кандидатів, що представляють ці партії.³⁸ У **ГАНІ** група політичних партій висловила зацікавленість у розвитку Фонду жінок для надання сприяння жінкам-кандидатам на парламентських та президентських виборах. У заяві за результатами багатопартійних зборів, які відбулися у 2011 році, зазначено, що кілька політичних партій запропонували виділяти політичним партіям 10 відсотків з державних коштів безпосередньо на надання підтримки жінкам-претендентам, а також значно скоротити збори за жінок-учасниць.³⁹

ДЕРЖАВНЕ ФІНАНСУВАННЯ І ЖІНКИ-КАНДИДАТИ:

■ Франція: державне фінансування буде знижено, якщо жінки-кандидати від партії не становитимуть 50 відсотків від загальної кількості кандидатів.

■ Буркіна-Фасо: партії отримають більше державних коштів, якщо 30 відсотків обраних ними кандидатів – жінки.

■ Мексика: два відсотки державних коштів мають витратитися на розширення прав і можливостей жінок.

Інший спосіб непрямого державного фінансування – це доступ до державних і приватних засобів масової інформації. Це важливий компонент в агітаційній роботі партії, тому що він встановлює зв'язки між кандидатами й виборцями. Час, що надається засобами масової інформації безкоштовно – це спосіб субсидування у натуральній формі; він використовувався у Східному Тиморі як один зі способів заохочення участі жінок у виборах. Ті партії, які віддавали жінкам високі позиції у партійних списках, отримали додатковий час у засобах масової інформації.

(д) Виділяти окремі кошти на навчання жінок

Щоб жінки успішно просувалися в політичних партіях, вони повинні заповнювати історичні прогалини у своєму політичному досвіді. Поширене пояснення, яким користуються політичні партії для виправдання факту невисунення жінок, – небагато жінок мають необхідні знання, щоб досягти успіху в політиці.

Політичні партії можуть подолати ці недоліки шляхом створення програм та виділення ресурсів, спрямованих на навчання жінок. Ця практика досить поширена у Латинській Америці.

■ У **САЛЬВАДОРІ** жінки-активісти з різних партій об'єдналися, щоб створити багатопартійний інститут, в якому проводиться навчання жінок. Враховуючи, що навчання – часто велика проблема для партій, жінки, які пройшли хорошу підготовку, можуть передавати

свої знання іншим членам партії і підвищувати їхню значущість у своїх партіях.

■ ПНД **МЕКСИКИ** прагне зрівняти політичні спроможності жінок і чоловіків, проводячи семінари, практикуми, форуми та курси, орієнтовані на жінок-кандидатів. Тренінги присвячуються різним темам, залежно від потреб, але охоплюють мотивацію, ставлення, роботу в команді, питання, цікаві для жінок. Курси розраховані на жінок, які проявляють інтерес до агітаційної роботи або бажають стати координаторами у передвиборчій кампанії, і мета тренінгів – розширити можливості їхньої участі.⁴⁰

(е) Використовувати практику складання бюджету з урахуванням гендерного аспекту

Партії також можуть вивчати питання про те, як витрачаються кошти, призначені жінкам, аналізуючи, яку допомогу партійні гроші надають чоловікам і жінкам-активістам партії, й як розподіляються кошти по конкретних жіночих партійних структурах. Аналіз витрат на агітаційну кампанію з урахуванням гендерного аспекту також буде корисним. Партії можуть запропонувати уряду досвід складання бюджету з урахуванням гендерного аспекту, як в Сербії, де політичні партії беруть участь у роботі місцевих комісій з гендерної рівності, які стежать за тим, щоб жінки отримували допомогу за рахунок державних коштів.

III

ПЕРІОД ВИБОРІВ

ПРОВЕДЕННЯ ПЕРЕДВИБОРЧОЇ КАМПАНІЇ ТА ПІДГОТОВКА ДО ВИБОРІВ

ОСНОВНІ ПИТАННЯ

Політичні партії та кандидати є основними зацікавленими сторонами при проведенні виборів, вони беруть участь у конкурентній боротьбі за державні посади, проводять виборчі кампанії і звертаються до виборців за голосами. Правова основа виборів і керування виборчим процесом, разом з політичним і культурним середовищем, мають значний вплив на результат виборів.⁴¹ Під час проведення передвиборчої кампанії діяльність політичних партій спрямована на проведення кампаній, підтримку кандидатів і встановлення контактів з виборцями. Крім того, політичні партії можуть брати участь у керуванні процесом і спостереженні за виборами, у тому числі за процесом голосування та підрахунку голосів.

Виборчі кампанії є головним чинником, що визначає шанси партії на перемогу на виборах. Правила проведення виборчої кампанії в різних країнах різні, так само як і стратегії виборчих кампаній партій. На них впливає законодавча база, соціальні норми та культура, економічні умови й тип політичної системи. Національні виборчі кампанії можуть бути дуже дорогим заходом, і в деяких країнах обсяг залучених коштів має прямий вплив на успіх кампаній. Проте, дуже часто жінки-кандидати всіляко намагаються отримати такий самий обсяг коштів, що й чоловіки-кандидати, і в такий спосіб отримати доступ до засобів масової інформації. У багатьох випадках жінки-кандидати не помітні у виборчих кампаніях, тоді як лідери партій та особи, які займають виборні посади (зазвичай це чоловіки), панують у сфері партійної пропаганди, контролюють час у засобах масової інформації і переважають на агітаційних плакатах.

В опитуванні 300 парламентарів, проведеному МПС, половина респондентів зазначила, що розбудова спроможності в плані методів проведення передвиборчої агітації, спілкування з виборцями та залучення виборців до співпраці є найважливішим фактором надання підтримки своїм кандидатам на виборах.⁴² Деякі респонденти особливо відзначили корисність навчання, яке проводили «споріднені» партії інших країн. Є механізми, якими партії можуть скористатися для вдосконалення навичок жінок у веденні агітаційної роботи та сприяння процесу залучення жінок до передвиборчої кампанії. Жіночі ОГС, партійні фонди та організації допомоги в цілях розвитку займаються підготовкою та навчанням жінок щодо проведення виборчих кампаній. Тому політичні партії прагнуть отримувати стратегічну підтримку та створювати союзи з жіночими ОГС і міжнародними організаціями, які надають серйозні фінансові та технічні ресурси для розбудови спроможностей жінок-кандидатів у ході виборчої кампанії

в багатьох країнах. Партії повинні також забезпечити, щоб їхні програмні документи й передвиборчі звернення були орієнтовані на жінок-виборців, щоб у них була чітко сформульована позиція партії з питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок.

ЗАСТОСОВУВАНІ СТРАТЕГІЇ

Наведені нижче стратегії покликані насамперед зорієнтувати політичні партії щодо заходів, яких можна вжити для надання підтримки під час проведення передвиборчої кампанії та виборів. Крім того, ці стратегії містять ідеї щодо дій, якими можуть користуватися організації, що надають допомогу в цілях розвитку, партійні фонди та організації громадянського суспільства (ОГС) у своїй роботі з політичними партіями й наданні останнім підтримки.

(а) Забезпечити навчання і наставництво для жінок-кандидатів

Удосконалення навичок ведення агітаційної роботи жінками-кандидатами та надання жінкам можливостей отримання освіти має велике значення для розширення виборчих можливостей жінок. Таке навчання може бути спрямовано на розвиток навичок збирання коштів, підготовку звернень, роботу зі ЗМІ, налагодження контактів з виборцями і роботу з населенням, написання планів проведення виборчої кампанії та розробку цільових методів зв'язку з виборцями.⁴³ Наприклад, ОГС та міжнародні організації, що надають допомогу в цілях розвитку, могли б стати добрими союзниками в реалізації програм, націлених на вдосконалення навичок жінок з ведення передвиборчої кампанії.

Крім того, жінки, які прагнуть досягти успіху в політиці, можуть скористатися досвідом інших жінок, які раніше брали участь у виборчих кампаніях.

**ЖІНКИ, ЯКІ ПРАГНУТЬ ДОСЯГТИ УСПІХУ В ПОЛІТИЦІ, МОЖУТЬ ОТРИМАТИ ВИГОДУ
ВІД ПРОГРАМ НАСТАВНИЦТВА, ЯКІ ОБ'ЄДНУЮТЬ У ПАРИ НОВИХ КАНДИДАТІВ
ТА ЖІНОК, ЯКІ РАНІШЕ БРАЛИ УЧАСТЬ У ВИБОРЧИХ КАМПАНІЯХ.**

В **АВСТРАЛІЇ** Лейбористська партія, завдяки своєму власному Списку Емілі, організувала програму наставництва, де кандидати-початківці об'єднуються в пари з більш досвідченими політиками саме з цією метою. У **ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ** фракція «Жінки переможуть» у Консервативній партії, веб-сайт якої має таку ж назву, зіграла активну роль у залученні нових членів-жінок, організації для них навчання, наставництва та підтримки, які необхідні їм для того, щоб домогтися успіху в партії.

(б) Забезпечувати наочність участі жінок у виборчій кампанії

Жінки – активісти партії та кандидати втілюють у собі знання та якості, які є корисними для політичних партій, але часто залишаються невизнаними й недостатньо використовуються при проведенні передвиборчих кампаній. Жінки дуже часто не беруть участі у кампаніях, які проводяться партією, оскільки пріоритет віддається партійним лідерам і посадовцям з відомими іменами. Політичні партії можуть сприяти популярності та впізнаваності імен жінок-кандидатів, активно сприяючи їх залученню до участі в кампаніях, які проводяться партіями, наприклад, за допомогою телевізійної реклами та агітаційних плакатів або призначаючи жінок партійними представниками. У деяких країнах жінки-члени партії творчо підійшли до використання нових технологій для просування власних кандидатур у ході виборчої кампанії, зокрема соціальних мережесервісів, таких як особисті веб-сайти, Facebook і Twitter.⁴⁴

Випереджувальні пропагандистські кампанії можуть протистояти культурним і соціальним упереженням щодо жінок (особливо тим, що наполегливо нав'язують ЗМІ), висвітлити переваги участі жінок у політичному житті для суспільства загалом. Політичним партіям також можуть надаватися стимули з метою посилення помітності жінок у кампаніях, наприклад, надання партіям безкоштовного або додаткового часу в засобах масової інформації для просування своїх кандидатів-жінок. У **СХІДНОМУ ТИМОРІ**, як вказувалося вище, партіям надавали додатковий безкоштовний час у засобах масової інформації, якщо вони висували кандидатів-жінок і дбали про підвищення значущості жінок у кампаніях. У **США**

Демократична партія закликає кандидатів включати фотографії жінок у телевізійну рекламу своєї кампанії.

Політичні партії повинні стежити й за тим, щоб жінки-кандидати мали доступ до апарату кампанії – передвиборчого штабу, засобів безпеки, місць проведення заходів і фінансових коштів – що може значно підвищити їхні шанси на перемогу.

(в) Виявляти й поширювати позиції партії з питань, які є пріоритетними для жінок

Платформа – основний елемент зрілої партії, вона допомагає партіям відрізнятись одна від одної за актуальними питаннями, а не за відмінною ознакою або відомою особистістю. Виявлення політичних пріоритетів жінок може стати стратегією щодо завоювання підтримки жінок-виборців і позитивного впливу на результат виборів для партій. Наприклад, жінки-депутати парламенту – це авангард боротьби з гендерним насильством, вони, як правило, ставлять на перші місця відпустку по вагітності й пологах та догляд за дітьми; вони сприяють забезпеченню того, щоб у порядку денному законодавчого органу стояли закони про гендерну рівність і реформи виборчої системи, які розширюють можливості доступу жінок до парламентів.⁴⁵ Включення проблем жінок у партійну платформу може надати допомогу жінкам-кандидаткам, тому що такий реальний для жінок предмет обговорення дає змогу встановити контакти з жінками-виборцями. Політичні партії, здатні визначити політичні питання, можуть позиціонувати себе як партії, що в змозі реагувати на проблеми жінок-виборців, у такий спосіб залучаючи більше жінок, які віддають голоси за своїх кандидатів.

■ **КАНАДА:** Ліберальна партія розробила і розповсюдила серію «Рожевих книг», в яких визначена і роз'яснюється позиція партії з питань, пріоритетних для жінок.

■ **ІНДІЯ:** жінки-члени партії БДП привернули велику кількість жінок-виборців тим, що оголосили про внесення 10000 рупій на ощадний рахунок усіх дівчат, народжених у штаті Мадхья-Прадеш, які можна буде витратити на їхню освіту після досягнення 18 років.

■ **ПЕРУ:** у своїй передвиборчій кампанії Народно-християнська партія (НХП) Перу розпочала роботу з внесення змін до глави урядового плану «Жінки та рівні можливості», а в процесі роботи вела пропаганду своєї платформи. У союзі з Міжнародним республіканським інститутом (МРІ) і за його фінансової підтримки НХП домоглася участі громадськості в публічних слуханнях та зустрічах з окремими організаціями.⁴⁶

(г) Здійснення контролю та забезпечення безпеки на виборах з урахуванням ґендерного фактора

Перед політичними партіям стоїть важливе завдання: виконувати наглядову функцію в період проведення виборів, уважно спостерігаючи за процесом голосування й виявляючи порушення. Купівля голосів, залякування виборців, фальсифікація результатів голосування та незадовільна організація негативно впливають на проведення виборів. Погано організована система безпеки може негативно вплинути на жінок-виборців і кандидатів, але не так як на чоловіків, особливо там, де наявна висока загроза насильства за ґендерною ознакою – явища, яке може бути дуже поширеним при проведенні виборів у постконфліктних умовах.⁴⁷

Тому політичним партіям слід бути напоготові, а для цього може знадобитися присутність представників партії або спостерігачів від партії під час реєстрації та в процесі голосування, щоб забезпечити виборцям можливість проголосувати без залякування. Політичним партіям також необхідно забезпечити безпеку спостерігачів при підрахунку голосів та транспортуванні виборчих урн.⁴⁸ Важливо, щоб політичні партії включали ґендерний аспект у застосовувану практику моніторингу, наприклад, забезпечували, щоб контрольні документи, які заповнюються спостерігачами, містили питання про участь родичів у голосуванні, насильство і залякування або про інші порушення, що впливають на вільну участь жінок у виборах.⁴⁹

Політичні партії несуть відповідальність за підбір і навчання представників партії й можуть активно на-

КОНТРОЛЬНІ ДОКУМЕНТИ, ЯКИМИ КОРИСТУЮТЬСЯ СПОСТЕРІГАЧІ ВІД ПАРТІЇ, МАЮТЬ МІСТИТИ КОНКРЕТНІ ПИТАННЯ ҐЕНДЕРНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ, НАПРИКЛАД:

Чи є у вас проблеми в сфері, де ви працюєте, які б позитивно чи негативно позначалися на участі жінок як виборців та/або кандидатів?

ймати жінок для виконання цього завдання щодо спостереження за проведенням виборів. Їхня присутність особливо важлива на виборчих дільницях, організованих спеціально для жінок. Чоловікам може бути заборонено бути присутніми на таких дільницях, тому що вони можуть залякувати виборців-жінок. Присутність спостерігачів від партії може мати й інші переваги; вони не тільки сприяють забезпеченню безпеки жінок при голосуванні, а й також можуть тримати під контролем власних прихильників партії, стежачи за тим, щоб ті не залякували виборців, або повідомляючи про такі випадки.

(г) Конфіденційна інформація про виборців з урахуванням гендерного аспекту

В інтересах політичних партій проводити навчання виборців, щоб гарантувати, що їхні прихильники зареєструвалися для голосування і що вони зможуть віддати свій законний голос у день виборів. Політичні партії вкладають великі кошти і віддають багато часу проведенню заходів з інформування виборців, вони можуть оперативно спрямовувати повідомлення жінкам-виборцям і гарантувати, що ті розуміють процеси, які відбуваються. Кампанії з інформування виборців мають демонструвати жінкам важливість їхніх голосів для суспільства загалом й підкреслювати їхнє право голосу як рівноправних членів цього суспільства. У **ПАР**, наприклад, Ліга жінок Африканського

національного конгресу провела 60-денну безупинну передвиборчу кампанію в рамках загальнонаціональних виборів 2009 року, яка була спрямована на мобілізацію жінок-виборців щодо реалізації свого права голосу з метою зміцнення демократії.⁵⁰

Жінки мають брати участь в управлінні, плануванні та проведенні кампаній з інформування виборців. Для організації таких кампаній та освітніх семінарів необхідно не тільки адаптувати послання і зміст до соціально-культурного середовища, рівнів грамотності та політичної ситуації в кожній країні, а й провести ретельний відбір та організувати матеріально-технічну базу. Важливо створити навчальне середовище, де гарантувалася б безпека жінок і вони не відчували б для себе загрози; якщо необхідно, можна розглянути варіант тренінгів тільки для жінок. У традиційних громадах жінки можуть бути відокремлені від чоловіків і мати різні рівні свободи пересування та отримання освіти.⁵¹ Усі навчальні групи виборців мають включати жінок і, за потреби, складатися тільки з жінок.⁵²

Кампанії з інформування широкої громадськості мають також включати повідомлення гендерного характеру, в яких підкреслюється факт дотримання таємниці голосування для протидії сімейному голосуванню, а також указується важливість участі жінок у політичному житті з метою зміцнення демократії. Повідомлення можуть також заохочувати чоловіків до розгляду варіанту голосування за кандидатів-жінок.

IV

ПЕРІОД ПІСЛЯ ВИБОРІВ

ВРЯДУВАННЯ З УРАХУВАННЯМ ҐЕНДЕРНИХ АСПЕКТІВ

ОСНОВНІ ПИТАННЯ

Розвиток демократичного врядування потребує створення умов для всебічних і керованих політичних процесів та для розширення прав і можливостей жінок. Урахування точки зору жінок та їх участь у політичному житті є необхідними умовами демократичного розвитку, які сприяють належному врядуванню. Однак, у світовому масштабі жінки, як і раніше, недостатньо представлені у керівних органах. Дослідження показали, що кількість жінок у парламенті має значення: чим більше жінок в парламенті, тим вища ймовірність, що партія буде вирішувати жіночі питання і змінить гендерну динаміку в палаті парламенту.⁵³ Частка жінок-членів парламенту має значний вплив на характер дискусії в політичній сфері.

ПАРТІЇ МОЖУТЬ ОТРИМАТИ КОРИСТЬ ВІД ПРОВЕДЕННЯ СИСТЕМАТИЧНОГО АНАЛІЗУ ПОТРЕБ І МОЖЛИВОСТЕЙ ЖІНОК-ЧЛЕНІВ ПАРТІЙ.

Якщо жінки не представлені в парламентах та інших законодавчих органах, політичним партіям слід діяти на випередження і вживати заходів для того, щоб питаннями гендерної рівності займалися на рівні керівництва. Політичні партії відіграють впливову роль у визначенні питань для політичних дебатів: вони розробляють політичний курс, встановлюють пріоритети управління і, отже, займають стратегічне положення для вирішення проблем жінок. На практиці ж політичні партії мають суперечливий досвід вирішення гендерних питань у врядуванні та виборчих процесах. Приклади, представлені в цьому розділі, знайомлять з тими заходами, якими політичні партії користувалися для вирішення проблеми гендерної рівності в період урядування після проведення виборів.

ЗАСТОСОВУВАНІ СТРАТЕГІЇ

Наведені нижче стратегії покликані насамперед зорієнтувати політичні партії щодо заходів, яких можна вжити для впровадження гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок в управлінні у період після проведення виборів, надання підтримки під час проведення передвиборчої кампанії та виборів. Крім того, ці стратегії містять ідеї щодо дій, якими можуть користуватися організації, що надають допомогу в цілях розвитку, партійні фонди та організації громадянського суспільства (ОГС) у своїй роботі з політичними партіями й наданні останнім підтримки.

(а) Проводити оцінку стану питання гендерної рівності

Період після проведення виборів є стратегічно важливим для політичних партій у плані проведення оцінки стану питання гендерної рівності. Нерідко політичні партії покладаються на неофіційні дані при розробці стратегій, спрямованих на сприяння розширенню прав і можли-

востей жінок, тоді як краще опиратися на результати внутрішнього аналізу. Партії можуть отримати користь від проведення систематичного аналізу потреб і можливостей жінок, ґрунтуючись на результатах опитувань, даних фокус-груп, дослідженнях громадської думки й результатах виборів. Крім того, вивчення питання гендерної рівності у політичній партії може включати в себе розгляд правил, що регулюють діяльність партії, її програмних документів і маніфестів, а також посад, зайнятих жінками у партії. Цей процес можна спростити, якщо регулярно вносити нові дані, диференційовані за статтю.

Після проведення виборів політичні партії можуть отримати для себе вигоду, провівши оцінку своєї діяльності з урахуванням тієї уваги, яка приділялася гендерним питанням при проведенні кампанії. Партія може оцінити, чи було завдано жінкам прямої або опосередкованої шкоди під час виборів якимись процедурами або нормами, наприклад, способом фінансування кандидатів чи правилами їх підбору. У свою чергу, план дій або стратегічний план може бути розроблено з урахуванням результатів цих оцінок. Може бути прийнято нову стратегію партії або в будь-який час проведені реформи, але у проведенні цих заходів у період після виборів є стратегічна перевага. Наприклад, у **КАНАДІ** Нова демократична партія (НДП) провела перевірку з урахуванням етнокультурних відмінностей після проведення виборів в одній з провінцій, за результатами якої представники недостатньо представлених груп виборців змогли розробити план дій з висунення більшої кількості жінок кандидатами у «виграшних» округах. У **КИРГИЗСТАНІ** організації з надання допомоги в цілях розвитку та ОГС провели гендерний аналіз програмних документів партій та оцінку становища жінок в політичному житті на національному та місцевому рівнях.

(б) Проводити навчання новообраних членів

Для більшості новообраних членів парламентська робота – це новий досвід. Незважаючи на те, що секретаріат парламенту часто організовує вступний курс для нових депутатів, політичні партії часто проводять власний курс навчання для своїх членів парламентських груп з питань діяльності партії в парламентському середовищі. Такий курс може забезпечити загальне підвищення кваліфікації та проводитися на цільовій основі для жінок-членів партії, щоб допомогти їм орієнтуватися в правилах і процедурах.

(в) Заохочувати реформи в парламенті, враховуючи гендерний фактор

Як політичні групи у парламенті партії можуть працювати в напрямку зміни культури роботи парламенту. Коли жінки стають депутатами парламенту, вони, як правило, потрапляють у сфери, що функціонують на гендерній основі, тобто у політичне середовище, в якому інституційна культура і методи роботи характеризуються упередженням щодо жінок. Можливо, необхідно провести огляд політичного клімату, щоб переконатися у тому, що умови, в яких працюють жінки, сприяють їх участі в політиці. Урахування таких моментів, як час роботи парламенту, кімнати для жінок-депутатів, а також норми щодо відпусток по догляду за дитиною, може привести до позитивних реформ щодо заохочення участі жінок. Тому усунення перешкод для залучення жінок є дуже важливим фактором для створення парламентів, орієнтованих на забезпечення гендерної рівності, які реагують на потреби та інтереси і чоловіків, і жінок.⁵⁴

У ПАР жінки-члени Африканського національного конгресу вказали на необхідність проведення реформи інституту парламенту, де вони зайняли свої місця в 1994 році. Вони вимагали, щоб робочий графік парламенту був приведений у відповідність до шкільного розкладу і щоб у членів парламенту були перерви в роботі чи у засіданнях або ж їм надавався додатковий час на період шкільних канікул. Вони також наполягали на проведенні дебатів з приводу того, щоб робота ввечері закінчувалась раніше, враховуючи побажання депутатів, які мають сім'ї, а також з приводу організації дитячих закладів.⁵⁵

У ПАР ЖІНКИ-ЧЛЕНИ ПАРТІЇ
НАПОЛЯГАЛИ НА ТОМУ, ЩОБ БУЛИ
ВНЕСЕНІ ЗМІНИ ДО РОЗКЛАДУ
ЗАСІДАНЬ ПАРЛАМЕНТУ, А ЧАС
ЗАСІДАНЬ БУЛО ВІДРЕГУЛЬОВАНО
З УРАХУВАННЯМ ІНТЕРЕСІВ ДЕПУТАТІВ
ПАРЛАМЕНТУ, ЯКІ МАЮТЬ СІМ'Ї, І, КРІМ
ТОГО, ЩОБ РОБОТА ПАРЛАМЕНТУ
БУЛА ОРГАНІЗОВАНА З УРАХУВАННЯМ
ГЕНДЕРНОГО АСПЕКТУ.

(г) Враховувати гендерну проблематику та питання розширення прав і можливостей жінок у партійній стратегії

Результати опитування 300 парламентарів, проведеного Міжпарламентським союзом (МПС), показують, що стратегії політичних партій є головними визначальними факторами законодавчих пріоритетів і планів. Керівні органи політичних партій, наприклад, виконавчі комітети, мають великий вплив, але жінки, як і раніше, недостатньо представлені в цих групах. На практиці не всі політичні партії заохочують гендерну рівність або виконують свої обіцянки, викладені у програмних документах, і невеликий відсоток жінок обіймає вищі посади в керівних органах. Як і слід було очікувати, підтримка з боку правлячої партії є одним з найважливіших факторів, що впливають на процес внесення на розгляд і прийняття гендерного законодавства.⁵⁶

Політичні партії можуть сприяти розширенню прав і можливостей жінок за допомогою розроблення стратегії принаймні у два способи:

(а) підтримуючи політичні реформи з конкретною спрямованістю на вирішення гендерного питання, наприклад, на боротьбу з гендерним насильством або розв'язання питання щодо відпусток по догляду за дитиною й захисту репродуктивних прав;

(б) гарантуючи, що гендерні аспекти включені в програму всіх політичних дебатів і є пріоритетними для партії, включаючи дотримання гендерної рівності в таких сферах: судова система, охорона здоров'я, отримання громадянства, трудове і земельне право, соціальне забезпечення і успадкування.⁵⁷ Парламенти також можуть забезпечувати, щоб міжнародні зобов'язання, зокрема Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (КЛДЖ), були відображені у національному законодавстві й ураховувалися у діях уряду.

Слід розбудовувати спроможності членів партійних груп – і чоловіків, і жінок – для проведення аналізу з гендерної точки зору. Розроблення стратегій, перегляд законодавства і розподіл ресурсів необхідно здійснювати з урахуванням їх впливу на чоловіків і жінок. Сюди також можна включити розвиток потенціалу спеціалізованих комітетів, які займаються питаннями гендерної рівності, щодо проведення аналізу бюджетів з урахуванням гендерного фактора і отримання доступу до даних. Відповідний організаційний захід полягає в забезпеченні того, щоб резолюції та рекомендації, отримані від жіночого крила партії, внутрішніх політичних комітетів або жіночої парламентської групи лягли в основу розроблення стратегії політичної партії.

■ **ІСПАНІЯ:** Соціалістична робоча партія (СРПІ) підтримала прийняття закону про гендерну рівність і прагнула включити гендерний аспект у процес формування політики. З 2004 року СРПІ подала низку законодавчих актів, у тому числі з сільськогосподарської реформи, з виплат грошових коштів по догляду за утриманцем, а також з законодавчо закріплених кандидатських квот.

■ **МАРОККО:** ССНС висунула в парламенті на перший план такі питання, як закон про громадянство і прийняття закону про гендерну рівність.

■ **РУАНДА:** законодавчу реформу зосереджено на законі про спадкування та наслідування (1999 рік), законі про захист дітей (2001 рік), а також законі про гендерне насильство (2009 рік). Жінки також вплинули на те, щоб інші законодавчі акти були складені з урахуванням гендерного фактора та інтересів дітей, як, наприклад, закон про громадянство, класифікація злочинів геноциду і захист свідків.

У деяких випадках парламентарі мають обмежені можливості для вирішення питань гендерної рівності через партійну дисципліну. Здебільшого стратегії

КОМПЛЕКСНИЙ ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД ПОТРЕБУЄ, ЩОБ РОЗРОБЛЕННЯ СТРАТЕГІЙ, ПЕРЕГЛЯД ЗАКОНОДАВСТВА І РОЗПОДІЛ РЕСУРСІВ ЗДІЙСНЮВАЛИСЯ З УРАХУВАННЯМ ТОГО, ЯКИЙ ВПЛИВ ВОНИ ЧИНЯТЬ НА ЧОЛОВІКІВ І ЖІНОК.

партій визначають, як партійна група буде голосувати в парламенті з того чи іншого конкретного питання. Тому потрібно уникати висунення нереальних вимог до окремих жінок-членів партії; там, де у партії сильні позиції, окремі депутати обмежені у своїх діях, вони повинні діяти відповідно до лінії партії.⁵⁸ Це свідчить про важливість забезпечення гендерних аспектів у стратегії партії.

(г) Забезпечити жінкам доступ до вакантних місць і можливість збереження місць

Деякі жінки, що працюють в парламенті, протягом терміну парламентських повноважень можуть обійняти вищі посади, а можуть опинитися і на низьких позиціях. Жінка може піти у відставку або зайняти пост міністра, тому їй необхідно звільнити своє місце в парламенті. У цьому разі (там, де додаткові вибори не проводяться), політичні партії можуть простежити за тим, щоб на звільненому місці жінку замінила жінка. Партія також може ухвалити рішення про те, що звільнене місце буде зайнято жінкою, щоб збільшити відсоток жінок-депутатів парламенту. Політичні партії також можуть розглядати способи, в які вони можуть забезпечити, щоб жінки-члени партії зберегли можливість участі у наступних виборах. Зазвичай серед жінок-парламентарів спостерігається більш високий коефіцієнт плінності порівняно з чоловіками, тому слід питати самих жінок про те, які заохочувальні заходи або підтримку їм надати, щоб змінити цю тенденцію. У Гані, наприклад, деякі політичні партії заявили, що вони прагнуть зберегти місця жінок-депутатів на майбутніх парламентських виборах, і гарантують, що жінка замінить жінку-депутата в тому разі, якщо місце останньої звільниться.⁵⁹

(д) Підтримувати міжпартійні мережі жінок і жіночі парламентські групи

Жінки в усьому світі усвідомили, що бути в парламенті в меншості – це стратегічна перевага для формування союзів і коаліцій задля впливу на процес політичних змін. Жіночі групи можуть бути ефективними форумами для того, щоб зібрати жінок разом і через політичну лінію партії спрямовувати їхні інтереси та потреби в потрібне русло, а також щоб ураховувати гендерний аспект у розробленні стратегій та процесі нагляду за діями уряду.⁶⁰ Якщо конкретно, то робота жіночих груп може складатися з розбудови спроможності жінок-депутатів, проведення аналізу законопроектів, проведення слухань за участю ОГС, організації відкритих семінарів з актуальних питань, визначення спільних позицій жінок-членів партії з різних питань на предмет їхнього впливу на своїх партійних лідерів, а також здійснення нагляду за діями уряду щодо комплексного гендерного підходу та розширення прав і можливостей жінок.

Допомога партії у роботі жіночих груп може дати добрі результати:

■ **МЕКСИКА:** закон про квоти було прийнято тому, що жінки-члени всіх основних політичних партій разом проводили роботу як у стінах конгресу, так і за його межами, чинячи тиск на своїх колег-чоловіків, щоб вони підтримали цей закон.

■ **ВІРМЕНІЯ:** багатопартійна коаліція змогла переконати більшість основних партій домовитися щодо квоти для парламенту, жінки-члени партій взяли узгоджені послання та скоригували їх з урахуванням внутрішньої пропагандистської програми всередині своїх партій.

■ **САЛЬВАДОР:** Асоціація сальвадорських жінок-депутатів і экс-депутатів намагається надати сили політичним голосам жінок як у

парламенті, так і за його межами. Асоціація пропонує проводити навчання та семінари з розвитку навичок спілкування та організаторських здібностей, які допомагають жінкам ефективніше вести їхню політичну роботу.

■ **КИРГИЗСТАН:** Асоціація з жіночих правових ініціатив, до якої входять жінки-депутати, експерти з гендерних питань та активісти неурядових жіночих організацій, сприяла підвищенню ролі жіночих партійних груп, наприклад, у питаннях нарощування потенціалу для проведення аналізу законопроектів.⁶¹

(е) Створювати стратегічні партнерства з організаціями громадянського суспільства

Створення коаліцій жінок, які займаються політикою, та громадянського суспільства може бути ефективним засобом просування політичних програм. У багатьох випадках, особливо коли партії прагнуть змінити конституцію або прийняти закон про сприяння розширенню політичних прав і можливостей жінок, активісти політичних партій працюють у тісній співпраці з організаціями громадянського суспільства для досягнення своїх цілей. В інших випадках ОГС та жіночі організації ставлять перед жінками-активістками партії стратегічну мету – обстоювати політичні змі-

ни згідно з їхніми цілями. В обох цих сценаріях ОГС здатні чинити тиск на уряди й забезпечувати громадський попит на реформи.

■ **МАРОККО:** як місцеві, так і міжнародні ОГС проводили спільну роботу з метою зібрати жінок-членів кількох політичних партій разом, щоб дати поштовх до організації жіночої групи й виробити стратегію з підтримки закону про квоти.

■ **ПЕРУ:** створення коаліції жіночих організацій на хвилі нових гендерних квот у Латинській Америці дало можливість працювати з жінками в партіях, щоб виступити на захист прийняття закону про кандидатські квоти.

■ **СЛОВЕНІЯ:** Міжпартійна коаліція жінок-лідерів та інших громадських діячів успішно виступила за внесення поправок до конституції, спрямованих на закріплення тимчасових гарантій з питання рівного представництва жінок у політиці, тобто за 40-відсоткову квоту щодо всіх виборчих списків на виборах до Європейського Парламенту 2004 року.⁶²

(є) Інформувати членів партії та працювати у партнерстві з чоловіками

Інституціоналізація гендерної рівності означає, що стратегію та процедури, прийняті партією, втілюють у життя її члени, зокрема, парламентська фракція. Партійні амбіції, наприклад, постановка конкретних цілей і формулювання політичних зобов'язань, мало що значать, якщо їм не надають підтримку і до них не виявляють особистий інтерес члени партії: чоловіки і жінки. Оскільки чоловіки становлять більшість майже у всіх парламентах, а також домінують в керівних структурах партій, вони є важливими партнерами у реалізації змін. Для цього може бути необхідно провести тренінги всередині партії, щоб довести до відома членів партії, особливо чоловіків, гендерну проблематику. Вступний інструктаж, як правило, розрахований на нових членів парламенту, і він має включати положення про гендерну рівність.

Тут надзвичайно важливими факторами є підтримка з боку керівництва партії і його бачення. В **ІСПАНІЇ** лідер СРПІ Сапатеро оголосив себе переконаним феміністом і змінив ставлення до жіночих питань в іспанській політиці. Це спричинило ефект доміно, коли в партії до жінок почали ставитися так само, як до чоловіків, до їхньої думки почали прислуховуватися так само, як і до думки їхніх колег-чоловіків.

ВИСНОВОК

Урахування точки зору жінок та їхня участь у політичному житті – необхідні умови демократичного розвитку і внесок у належне врядування, а політичні партії є основним механізмом, що сприяє залученню до участі в політичному житті. Політичним партіям може бути вигідно з політичного та фінансового поглядів надавати активне сприяння ініціативам з розширення прав і можливостей жінок протягом всього виборчого циклу. Підтримуючи відкрито й офіційно ініціативи з залучення жінок за допомогою реформ, політичні партії, серед інших політичних і практичних вигод, можуть змінити громадську думку, створити нові бази підтримки, залучити нових членів, збільшити потік державних коштів для задоволення потреб партії і зміцнити свою репутацію серед інших країн.

Офіційна підтримка політичних партій необхідна для подолання перешкод на шляху залучення жінок до участі в політичному житті. Гендерні упередження поширені в усіх країнах світу і відображаються на соціальному, економічному і політичному житті. У багатьох країнах жінкам, як і

раніше, заважають прямо конкурувати з чоловіками, а також займатися громадською діяльністю, і нав'язують їм ролі, далекі від участі в процесі ухвалення рішень.

У всьому світі ці упередження зумовлюють і закріплюють нижчий економічний статус і відносну бідність жінок, що є одним з найбільш серйозних бар'єрів, які роблять участь жінок у політичному житті практично неможливою на будь-якому етапі виборчого циклу. Наприклад, жінки здійснюють контроль над меншою кількістю коштів, якщо такі є взагалі, і тому не можуть фінансувати свої власні кампанії за висунення або участь у виборах. Також вони, порівняно з чоловіками, майже не мають доступу до ресурсів, щоб підтримати свою кампанію, наприклад – до зовнішніх джерел фінансування, освітніх засобів, впливових співтовариств, зразків для наслідування і досвідчених наставників. Що стосується політичних партій, то вплив упереджень помітний на обмеженій кількості жінок, що обіймають відповідальні та керівні посади.

Разом з тим, жінки надмірно представлені на посадах і у видах діяльності, пов'язаних з обслуговуванням політичних партій на низовому рівні або з наданням допомоги чоловікам-керівникам партій. Вплив у політичних партіях часто може розподілятися неформально, здійснюватися централізованими й підтримуватися налагодженими зв'язками та впливовими спільнотами, що недоступні новачкам, особливо жінкам. Жінки не мають доступу до інституційних знань і спадкоємності в цих спільнотах, можуть розраховувати тільки на дуже обмежені кошти, мають небагато зразків для наслідування і наставників, а іноді й стикаються з нерозумінням з боку сім'ї та суспільства; відтак зрозуміло, чому жінок у політичних партіях, як і раніше, значно менше, ніж чоловіків.

Безліч завдань, що стоять перед жінками, які хочуть займатися політикою і вступати до політичних партій, може бути вирішена за допомогою широкого різноманіття засобів на різних рівнях і початкових позиціях виборчого циклу. У цьому Посібнику показано,

як за допомогою цілеспрямованої стратегії можна домогтися успіху у просуванні більшої кількості жінок на керівні посади і забезпечити, щоб вони залишалися на цих посадах. Успішні стратегії – це стратегії, націлені на здійснення широкомасштабних перетворень в політичній системі, а також на проведення внутрішніх реформ у партії і розбудови спроможності жінок. Багато прикладів указують на те, що реформи в плані розширення участі жінок у політичних партіях йдуть пліч-о-пліч з ініціативами з поліпшення гендерної спрямованості партійних платформ. У найбільш показових стратегіях одночасно поєднуються реформи політичних інститутів і надання адресної допомоги жінкам-активістам партії, кандидатам і виборним посадовцям, яка спрямована на вирішення соціально-економічних проблем і проблем розвитку потенціалу, з якими стикаються жінки.

Політичні партії в усьому світі продемонстрували, що не можна вважати якийсь один відправний пункт кращим за інший, якщо має місце відданість справі забезпечення гендерної рівності. Успішні партії творчо підходять до розширення прав і можливостей жінок та узгоджують свої підходи зі своїм досвідом та контекстами. Незважаючи на різноманітність стратегій і підходів, важливо зазначити, однак, що встановлені заходи, такі як квоти, неодноразово доводили свою ефективність у питанні призначення більшої кількості жінок на керівні посади.

Мета Посібника – дати короткий і зручний перелік потенційних стратегій, згрупованих за етапами виборчого циклу, а також конкретні приклади з практичних досліджень. Хочеться сподіватися, що члени політичних партій, зокрема, керівництво цих партій, організації громадянського суспільства й активісти руху за забезпечення гендерної рівності, зацікавлені у вжитті заходів для заохочення участі жінок у політичному житті. Ми також сподіваємося, що цей Посібник буде корисним для зацікавлених сторін, які потребують рекомендацій для роботи в напрямку заохочення участі жінок у політичних партіях.

ВИНОСКИ

1. Inter-Parliamentary Union, *Women in Parliaments: World and Regional Averages*, available at <http://www.ipu.org/wmn-e/world-arc.htm>, 2011.
2. Inter-Parliamentary Union, *Beijing Goals Still Unmet: Press Release*, available at <http://www.ipu.org/press-e/gen336.htm>, 3 March 2010.
3. United Nations Protocol and Liaison Service, *Heads of State and Heads of Government*, Public list, 9 August 2011.
4. Ballington, Julie, *Equality in Politics: A Survey of Women and Men in Parliaments*, Inter-Parliamentary Union, Geneva, Switzerland, 2008.
5. ACE, *The Electoral Cycle Approach*, available at <http://aceproject.org/ace-en/focus/focus-on-effective-electoral-assistance/the-electoral-cycle-approach>.
6. Adapted from Maguire, Linda, *Electoral Cycle Approach: Session III, presented at UNDP Global Practice Meeting on Electoral Cycle Support*, Gaborone, Botswana, 2 March 2011.
7. ACE, *Roles and Definition of Political Parties*, ACE Electoral Knowledge Network, available at <http://aceproject.org/ace-en/topics/pc/pca/pca01/pca01a>.
8. ACE, *Guiding Principles of Parties and Candidates*, ACE Electoral Knowledge Network, available at <http://aceproject.org/ace-en/topics/pc/pc20?toc>.
9. ACE, *Internal Functioning of Political Parties*, ACE Electoral Knowledge Network, available at <http://aceproject.org/ace-en/topics/pc/pc20?toc>.
10. Llanos, Beatriz, & Kristen Sample, *From Words to Action: Best Practices for Women's Participation in Latin American Political Parties*, IDEA, available at http://www.idea.int/publications/from_rhetoric_to_practice/en.cfm, 2009.
11. Sacchet, Teresa, *Political Parties: When Do They Work for Women?*, from Expert Group Meeting on Equal Participation of Women and Men in Decision-Making Processes, with Particular Emphasis on Political Participation and Leadership, United Nations Department of Economic and Social Affairs (DESA), Division for the Advancement of Women (DAW), Economic Commission for Africa (ECA), Addis Ababa, Ethiopia, available at http://www.un.org/womenwatch/daw/egm/eql-men/docs/EP.10_rev.pdf, 2005.
12. CDU Party Statutes, Article 15, see International IDEA, IPU, & Stockholm University, *Global Database of Electoral Quotas for Women*, available at www.quotaproject.org/systemParty.cfm
13. African National Congress Constitution, available at <http://www.anc.org.za/show.php?id=207/>.
14. Llanos & Sample, 2009, op. cit., p. 32.
15. iKNOW Politics, *Consolidated Response on Establishing Women's Party Sections*, available at <http://www.iknow-politics.org/node/3527>, 2007.
16. Ibid.
17. Matland, Richard E., & Kathleen A. Montgomery (2003), 'Recruiting Women to National Legislatures: A General Framework with Applications to Post-Communist Democracies,' in Richard E. Matland & Kathleen A. Montgomery (eds.), *Women's Access to Political Power in Post-Communist Europe*, Oxford University Press, Oxford, p. 21, 2003, and Ballington, Julie, & Richard Matland, 'Enhancing Women's Participation in Electoral Processes in Post-conflict Countries,' from OSAGI & DPA Expert Group Meeting, New York City, USA, 2004.
18. Matland, Richard, 'Enhancing Women's Political Participation: Legislative Recruitment and Electoral Systems,' in International IDEA, *Women in Parliament: Beyond Numbers*, IDEA: Stockholm, Sweden, 1998, p. 70.
19. Ballington & Matland, 2004, op. cit.
20. Ballington, Julie, 'Strengthening Internal Political Party Democracy: Candidate Recruitment from a Gender Perspective,' from *How to Strengthen Internal Party Democracy? World Movement for Democracy*, Durban, South Africa, 2004.
21. Ballington, Julie, 'Implementing Affirmative Action: Global Trends,' *IDS Bulletin Special Issue: Quotas: Add Women and Stir?* Volume 41, Issue 5, September 2010, pp. 11–16.
22. International IDEA, IPU, & Stockholm University, *Global Database of Electoral Quotas for Women*, available at www.quotaproject.org.
23. Ibid.
24. Ballington, 2010, op. cit.
25. International IDEA, IPU, & Stockholm University, *Global Database of Electoral Quotas for Women*, available at www.quotaproject.org
26. Llanos & Sample, 2009, op. cit.
27. Ghana Web, *Parties Issue Recommendations in Favour of Women in Governance*, available at <http://www.ghanaweb.com>, 14 February 2011.

28. Socialist International Women, *Policies on Gender Equality – the Driving Force for Social and Economic Development*, available at <http://www.socintwomen.org.uk/en/resolutions/20100618-andorra-pgedfsed.html>, 2010.
29. Ballington, Julie, *Equality in Politics: A Survey of Women and Men in Parliaments*, Inter-Parliamentary Union, Geneva, Switzerland, 2008, p. 18.
30. Ballington & Matland, 2004, op. cit.
31. International IDEA, *Funding of Political Parties and Election Campaigns*, Stockholm, Sweden, 2003, p. 83.
32. Ballington & Matland, 2004, op. cit.
33. Luchsinger, Gretchen, & Ruth Meena, *Electoral Financing to Advance Women's Political Participation: A Guide for UNDP Support*, UNDP, New York, USA, 2007, p. 11.
34. Munroe, Susan, 'Riding,' *About.com: Canada Guide*, available at <http://canadaonline.about.com/cs/elections/g/riding.htm>.
35. Ballington, 2003, op. cit., p. 163.
36. National Democratic Institute, *Women Gain Political Ground in Burkina Faso*, available at <http://www.ndi.org/node/15464>, 19 May 2009.
37. Ballington, Julie, 'Gender Equality in Political Party Funding,' presented at *Is Financing an Obstacle to the Political Participation of Women?* Workshop, Inter-American Forum on Political Parties, OAS, Washington DC, USA, 16 December 2003.
38. The Bill was being debated at the time of publication of this report. See *Minister Hogan publishes the General Scheme of the Electoral (Amendment) (Political Funding) Bill 2011*, Merrion Street, June 2011, available at <http://www.merrionstreet.ie>.
39. Ghana Web, 2011, op. cit. The proposals were made during a workshop, *Women's Manual Towards Increased Women's Parliamentary Representation*, held in Accra, Ghana, February 2011.
40. Llanos & Sample, 2009, op. cit., p. 35.
41. ACE, *Roles and Definition of Political Parties*.
42. Ballington, 2008, op. cit.
43. iKNOW Politics, 'Consolidated Response on Working With Women Candidates and Women Voters During Elections,' available at <http://www.iknowpolitics.org/node/6490>, 2008.
44. Interviews with diverse women candidates and politicians talking about their personal experiences are available on the International Knowledge Network of Women in Politics, available at <http://www.iknowpolitics.org/news/interviews>.
45. IPU, *Survey on Equality in Politics: Summary Overview*, IPU, Geneva, Switzerland, 2008.
46. Llanos & Sample, 2009, op. cit.
47. United Nations DPKO/DFS, *Joint Guidelines on Enhancing the Role of Women in Post-Conflict Electoral Processes*, DPKO/DFS, New York, USA, 2007, p.31.
48. ACE, 'Parties as Election Monitors,' ACE Electoral Knowledge Network, available at <http://aceproject.org/ace-en/topics/pc/pcc/pcc11/?searchterm=partyagents>.
49. OSCE/ODIHR, *Handbook for Monitoring Women's Participation in Elections*, OSCE/ODIHR, Warsaw, Poland, 2004, p. 40.
50. ANC Women's League, *ANCWL outreach empowerment programme in full swing*, available at <http://www.anc.org.za/wl/show.php?id=8194>, 28 April 2011.
51. United Nations DPKO/DFS, *Joint Guidelines on Enhancing the Role of Women in Post-Conflict Electoral Processes*, DPKO/DFS, New York, USA, 2007, p. 28.
52. Ibid.
53. Ballington, 2008, op. cit.
54. Ibid.
55. Ibid.
56. Ibid.
57. Hijab, Nadia, *Quick Entry Points to Women's Empowerment and Gender Equality in Democratic Governance Clusters*, UNDP, New York, USA, 2007, p. 20.
58. Ballington, 2008, op. cit., p. 50.
59. Ghana Web, op. cit.
60. Ballington, 2008, op. cit.
61. See <http://www.awli-kg.org/en/> for more information.
62. Lokar, Sonja, 'A Short History of Quotas in Slovenia,' presented at the *The Implementation of Quotas: European Experiences Conference*, International Institute for Democracy and Electoral Assistance (IDEA)/Central Eastern European (CEE) Network for Gender Issues, Budapest, Hungary, 22–23 October 2004.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1. АНАЛІЗ ПРАКТИЧНИХ ПРИКЛАДІВ

Нижче наведено 20 конкретних практичних прикладів, дослідження яких протягом 2009-2010 рр. проводив НДІ за дорученням ПРООН; значна частина цих прикладів увійшла до Посібника. Представлено також кілька вартих уваги прикладів, які взяті не з вищезгаданого дослідження.

КРАЇНА	НАЗВА	ПРИКЛАД	КЛЮЧОВІ СЛОВА
Вірменія	Створення коаліції для підтримки впровадження квот	Форум жіночого лідерства (організація громадянського суспільства)	Мобілізація жінок Законодавчо закріплені квоти
Австралія	Внутрішньопартійні квоти та мережі зі збирання коштів для сприяння поліпшенню становища жінок в політиці	Австралійська лейбористська партія	Внутрішньопартійні квоти Мережі зі збору коштів
Буркіна-Фасо	Добровільні та законодавчо закріплені квоти політичної партії	Конгрес за демократію і прогрес (КДП)	Добровільні партійні квоти Законодавчо закріплені квоти Механізми фінансування
Камбоджа	Організація жіночої фракції для сприяння жінкам у партійній роботі і на виборних посадах	Партія Сам Райнса (ПСР)	Мобілізація жінок Підтримка кампанії для жінок-кандидатів
Канада	Підтримка жінок-кандидатів з допомогою мереж із збирання коштів і правил висунення кандидатів	Ліберальна партія	Мережі зі збирання коштів Правила висунення кандидатів Партійні платформи
	Диверсифікований підбір кандидатів та субсидії на витрати з проведення кампанії	Нова демократична партія (НДП) (осередок)	Висунення кандидатів Витрати на проведення кампанії
Хорватія	Підтримка кандидатських квот з боку жіночої фракції партії та тренінги зі зміцнення потенціалу	Соціал-демократична партія (СДП)	Мобілізація жінок Жіноча фракція партії Внутрішньопартійна квота
Сальвадор	Стратегії сприяння участі жінок у політиці в період після звільнення	Фронт національного визволення імені Фарабундо Марті (ФНЗФМ) Асоціація сальвадорських жінок-парламентарів і екс-парламентарів (ASPARLEXAL)	Внутрішньопартійна організація Добровільна квота Жіноча група
Індія (осередок)	Квоти, умови та політичні партії	Загальний Партія «Бхаратія Джаната» (БДП)	Резервні місця в парламенті
Індонезія (осередок)	Висунення кандидатів і квоти політичних партій	Демократична партія боротьби Індонезії (ДПБІ)	Висунення кандидатів
Мексика	Підтримка представництва жінок за допомогою квот та державних коштів на підготовку	Партія національної дії (ПНД)	Мобілізація жінок Фінансування кандидатів Внутрішньопартійні квоти
Марокко	Міжгалузева політична активність щодо забезпечення реалізації партійних кандидатських квот	Союз народних сил (СНС)	Кандидатські квоти Мобілізація жінок Партійні стратегії
Перу (осередок)	Коаліція жіночих організацій, орієнтованих на партійних лідерів, з метою отримання підтримки квот	Загальні	Квоти
Руанда	Використання Конституції з метою інституціоналізації досягнень жінок у постконфліктній ситуації	Патріотичний фронт Руанди	Добровільні і законодавчо закріплені квоти Мобілізація жінок

КРАЇНА	НАЗВА	ПРИКЛАД	КЛЮЧОВІ СЛОВА
Сербія (осередок)	Мобілізація жіночої фракції партії для політичних змін	G17 Plus	Мобілізація жінок Жіноча фракція партії
ПАР	Зміна програми з визвольного руху на політичний вплив	Африканський національний конгрес	Мобілізація жінок Добровільні партійні квоти
Південна Африка (осередок)	Регіональні уроки з використання перехідних періодів та інституціоналізаційний партійний досвід з питання гендерної рівності	Мозамбик (Фронт визволення Мозамбіку, ФРЕЛІМО) Намібія Маврикій	-
Іспанія	Партнерство з чоловіками зі створення політичного середовища для жінок	Соціалістична робоча партія Іспанії (СРПІ)	Партнерство з чоловіками Внутрішня квота Мобілізація жінок
Східний Тимор (осередок)	Створення стимулів для успішного підбору кандидатів – жінок	ВАООНВТ	Квоти Ефірний час ЗМІ
Велика Британія	Висунення жінок-кандидатів на «виграшні» місця	Консервативна партія	Висунення кандидатів Реформа партійної політики
США	Мережі зі збирання коштів і політика гендерної рівності для партійних з'їздів	Демократична партія	Мобілізація жінок Мережі зі збору коштів Партійні організації

ДОДАТОК 2. КРАЇНИ, ДЕ 30% ЖІНОК Є ДЕПУТАТАМИ ПАРЛАМЕНТУ, ТА ПРИКЛАДИ КВОТ

(у нижній або окремих палатах парламенту)

КРАЇНА	% ЖІНОК	КВОТА
Руанда	56,3	Резервні місця: 30% жінок Добровільна квота на кандидата від партії
Андорра	53,6	н / д
Швеція	45,0	Добровільна квота на кандидата від партії
ПАР	44,5	Добровільна квота на кандидата від партії
Куба	43,2	н / д
Ісландія	42,9	Добровільна квота на кандидата від партії
Фінляндія	42,5	н / д
Норвегія	39,6	Добровільна квота на кандидата від партії
Бельгія	39,3	Законодавчо встановлена квота для жінок-кандидатів за партійними списками
Нідерланди	39,3	Добровільна квота на кандидата від партії
Мозамбик	39,2	Добровільна квота на кандидата від партії
Ангола	38,6	Законодавчо встановлена квота не менш ніж на 30% представників кожної статі за партійними списками
Коста-Ріка	38,6	Законодавчо встановлена квота не менш ніж на 40% представників кожної статі за партійними списками
Аргентина	38,5	Законодавчо встановлена квота для жінок за партійними списками
Данія	38,0	н / д
Іспанія	36,6	Законодавчо встановлена квота мінімум на 40% для представників кожної статі
Танзанія	36,0	Резервні місця: 30% жінок
Уганда	34,9	Резервні місця: для жінок (та інших груп)
Нова Зеландія	33,6	Добровільна квота на кандидата від партії
Непал	33,2	Законодавчо встановлена квота на 33% жінок-кандидатів за партійними списками
Німеччина	32,8	Добровільна квота на кандидата від партії
Еквадор	32,3	Законодавчо встановлена квота для жінок-кандидатів за партійними списками
Бурунді	32,1	Законодавчо встановлена квота на 30% жінок-кандидатів за партійними списками
Білорусь	31,8	н / д
Македонія	30,9	Законодавчо встановлена квота: за списками кандидатів, кожна третя позиція буде резервною для представника найменш представленої статі
Гайана	30,0	Законодавчо встановлена квота на 33% жінок-кандидатів за партійними списками

н / д: немає даних

Джерело: таблиця взята з *Quota Project: Global Database of Quotas for Women*, розміщено на <http://www.quotaproject.org/country.cfm>, пошук 16 вересня 2011 р.; Міжпарламентський союз <http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>, серпень 2011 року.